

eurochild

εαφηηε

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ!
Εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης των
Δικαιωμάτων του Παιδιού
για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες
Ευρωπαϊκή Έκθεση

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους τους εθνικούς εμπειρογνώμονες για τις πληροφορίες που συνέλεξαν, από τις χώρες τους, στις οποίες βασίστηκε η παρούσα Ευρωπαϊκή Συγκριτική Έκθεση. Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε τις οικογένειες και τα παιδιά, από όλη την Ευρώπη, οι οποίοι μοιράστηκαν μαζί μας τις προσωπικές τους ιστορίες. Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε το προσωπικό της Eurochild και της Inclusion Europe το οποίο συνέβαλε ενεργά σε αυτό το πρόγραμμα καθώς και στην πραγματοποίηση αυτής της έκθεσης.

Οι Συγγραφείς

Συγγραφείς: Camille Latimier & Jan SISKΑ

Η παρούσα δημοσίευση έχει γραφτεί με τη συμβολή των Chris Gardiner και Maria Herczog από τη Eurochild και τη συμβολή των εξής εθνικών εμπειρογνομένων:

- Tobias Buchner, Natalia Postek & Claudia Schachinger, Αυστρία
- Geert Van Hove, Βέλγιο
- Καρκα Panayotova, Βουλγαρία
- Stella Playbell, Κύπρος
- Camille Latimier & Ιαν SISKΑ, Δημοκρατία της Τσεχίας
- Agne Raudmees & Ene Tomberg, Εσθονία
- Mari Saarela, Φινλανδία
- Florence Grandvalet, Γαλλία
- Ιωάννα Κουβαριτάκη, Ελλάδα

- Eva Graf-Jaksa, Ουγγαρία
- Siobhan Kane, Ιρλανδία
- Simonetta Carobianco, Ιταλία
- Ebela Inguna, Λετονία
- Dovile Puraite & Dovile Juodkaite, Λιθουανία
- Jolanda Douma, Ολλανδία
- Rafał Klepacz, Πολωνία
- Sofia Santos, Πορτογαλία
- Izabella Popa, Ρουμανία
- Mika Petrovicova, Σλοβακία
- Mateja Prelogar-Kojzek, Σλοβενία
- Sonja Uhlman & Gerardo Echeita, Ισπανία
- Lesley Campbell, Ηνωμένο Βασίλειο

Επισήμανση: Η έκθεση αυτή θα πρέπει να μνημονεύεται ως Latimier C. και SISKI J. (2011), Δικαιώματα για όλα τα παιδιά! Εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες, Βρυξέλλες, Inclusion Europe.

© Inclusion Europe, Βρυξέλλες, Οκτώβριος 2011.

Η παρούσα δημοσίευση δεν απηχεί απαραίτητως τη θέση ή την άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

This publication has been produced with the financial support of the DAPHNE III Programme of the European Commission. The contents of this publication are the sole responsibility of Inclusion Europe and the project partners and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

Πίνακας Περιεχομένων

I. Εισαγωγή	9
A. Ιστορικό και σκοπός της μελέτης.....	9
B. Μεθοδολογία.....	10
II. Στατιστικά στοιχεία	12
III. Γενική αξιολόγηση της εφαρμογής της Διεθνούς Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού	13
IV. Προστασία από τη βία και την κακοποίηση	16
A. Γενικό πλαίσιο για την πρόληψη της κακοποίησης.....	17
B. Προσδιορισμός των μορφών βίας κατά των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.....	17
C. Πρόληψη της κακοποίησης, έκθεση των κακοποιησέων παιδιών με νοητικές αναπηρίες και παροχή υποστήριξης.....	19
D. Κακοποίηση σε ιδρύματα κλειστής φροντίδας	22
E. Εκφοβισμός/ενδοσχολική βία - μια ιδιαίτερη μορφή κακομεταχείρισης.....	24
V. Υποστήριξη της οικογένειας και διαβίωση μέσα στην κοινότητα	25
A. Υπηρεσίες για την υποστήριξη των οικογενειών των παιδιών με νοητικές αναπηρίες	26
B. Πολιτικές για τη διαβίωση μέσα στην κοινότητα και την αποϊδρυματοποίηση.....	29
C. Εναλλακτική φροντίδα : πολιτικές για την αναδοχή και την υιοθεσία.....	30
VI. Εκπαίδευση	31
A. Δικαίωμα στη συνεκπαίδευση (συμμετοχική εκπαίδευση)	32
B. Πρόσβαση στη συνεκπαίδευση.....	33
C. Υποστήριξη των οικογενειών για τη συνεκπαίδευση.....	35
D. Πηγές για την υποστήριξη μίας ποιοτικής εκπαίδευσης.....	37
E. Εκπαιδευτική πορεία των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.....	40

VII. Προστασία της υγείας	42
A. Πρόσβαση των παιδιών με νοητικές αναπηρίες σε φροντίδα υγείας.....	43
B. Προγεννητική διάγνωση.....	44
C. Έγκαιρη διάγνωση και πρώιμη παρέμβαση	45
D. Ψυχική υγεία	46
E. Οδοντιατρική περίθαλψη.....	47
F. Αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών υγείας των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.....	47
VIII. Προαγωγή δικαιωμάτων, ενθάρρυνση συμμετοχής και καταπολέμηση διακρίσεων	50
A. Αντιμετώπιση των διακρίσεων	51
B. Προαγωγή δικαιωμάτων και ενθάρρυνση της συμμετοχής των παιδιών με νοητικές αναπηρίες	54
IX. Συμπεράσματα / Συστάσεις	56
X. Βιβλιογραφία	64

Σύνοψη

Η παρούσα δημοσίευση παρέχει μία εικόνα της κατάστασης των παιδιών με νοητικές αναπηρίες σε είκοσι δύο ευρωπαϊκές χώρες, εστιάζοντας ιδίως σε πέντε πεδία: την προστασία από κακοποίηση, την υποστήριξη της οικογένειας και την αποϊδρυματοποίηση, την υγεία, την εκπαίδευση, και τη συμμετοχή των παιδιών. Προτείνονται μέτρα, τα οποία πρέπει να ληφθούν, προκειμένου να εξαλειφθούν τα εμπόδια ενάντια στην ένταξη-συμμετοχή των παιδιών. Η δημοσίευση βασίζεται σε μια σειρά εκθέσεων (Country Reports), οι οποίες συντάχθηκαν για κάθε χώρα από εθνικούς εμπειρογνώμονες (National Experts) σε Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Κύπρο, Τσεχία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Οι εν λόγω εκθέσεις ανά χώρα, με λεπτομερή πληροφόρηση για καθεμία, είναι διαθέσιμες στη διεύθυνση: <http://www.childrights4all.eu/>. Τα αναφερόμενα -από τις εκθέσεις των χωρών- παραδείγματα στην παρούσα Ευρωπαϊκή Έκθεση είναι ενδεικτικά και όχι εξαντλητικά.

Το 2009 εορτάστηκαν η 20^η επέτειος της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού των Ηνωμένων Εθνών (Διεθνής Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού / ΔΣΔΠ), καθώς και τα επιτεύγματα και ο διαρκής αγώνας για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των παιδιών. Παρά το ότι η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Διεθνής Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού η οποία έχει συσταθεί με βάση τη ΔΣΔΠ) τονίζει επανειλημμένα την ευαλωτότητα των παιδιών με αναπηρίες και το ότι είναι ανάγκη τα δικαιώματά τους να προστατευτούν αποτελεσματικά και να πραγματοποιηθούν, οι ίσες ευκαιρίες δεν εξασφαλίζονται επαρκώς για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες. Η θέση σε ισχύ της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες των Ηνωμένων Εθνών είναι μια ευκαιρία για να επανεξεταστεί η ένταξη-συμμετοχή των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.

Οι εκθέσεις, περιγράφουν μια μάλλον ανησυχητική εικόνα της κατάστασης για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες. Όλες δηλώνουν ότι υπάρχουν πολύ περιορισμένα στοιχεία σχετικά με το πώς υποστηρίζονται τα δικαιώματα αυτών των παιδιών στις υπό διερεύνηση χώρες. Τα

αποτελέσματα της έρευνάς μας δείχνουν ότι η εφαρμογή της ΔΣΔΠ υπό την οπτική των δικαιωμάτων παιδιών με νοητικές αναπηρίες δεν είναι καθόλου ικανοποιητική σε κανένα από τα πέντε πεδία. Παρότι, κάποια σημασία έχει δοθεί στην εκπαίδευση και την υγεία, οι ευρωπαϊκές χώρες θα πρέπει επίσης να εστιάσουν σε πεδία όπως είναι η κακοποίηση και η συμμετοχή των παιδιών με νοητικές αναπηρίες. Παρά την πρόοδο και τις θετικές εξελίξεις στους τομείς της εκπαίδευσης και της αποϊδρυματοποίησης, πολλά παιδιά με νοητικές αναπηρίες εξακολουθούν να εκπαιδεύονται αποκλειστικά σε ξεχωριστά εκπαιδευτικά πλαίσια, ή έχουν τοποθετηθεί μακροχρόνια σε ιδρύματα κλειστής φροντίδας.

Από την κοινωνία των πολιτών, τις κυβερνήσεις και τους εμπειρογνώμονες έχει αναγνωριστεί ότι τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες διατρέχουν, γενικά, μεγαλύτερο κίνδυνο να γίνουν θύματα ψυχολογικής και σωματικής βίας, σεξουαλικής κακοποίησης και εκφοβισμού, ειδικά μέσα σε ιδρύματα ή στα σχολεία. Ωστόσο, οι εθνικοί εμπειρογνώμονες υπογραμμίζουν την εκτεταμένη έλλειψη πληροφοριών, δεδομένων και πολιτικών στο συγκεκριμένο πεδίο. Είναι δύσκολο να γίνει μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση λόγω της έλλειψης μελετών και δεικτών. Η έρευνα δείχνει επίσης ότι μια σειρά από αναγκαία μέτρα έχουν τεθεί σε εφαρμογή χωρίς να έχουν ληφθεί υπόψη οι ανάγκες των παιδιών με σοβαρές αναπηρίες και/ή σύνθετες ειδικές ανάγκες. Σε αυτά περιλαμβάνονται η υποστήριξη για τα παιδιά-θύματα κακοποίησης, τα εκπαιδευτικά μέτρα, τα προγράμματα πρόληψης και η αξιολόγηση της διαδικασίας αποκατάστασης για τα θύματα.

Ελάχιστη προσοχή έχει δοθεί στην κατάσταση των οικογενειών οι οποίες φροντίζουν τα παιδιά με νοητική αναπηρία στο σπίτι. Οι εκθέσεις αναδεικνύουν την περιορισμένη υποστήριξη των οικογενειών, την ανεπαρκή πληροφόρηση προκειμένου να βοηθηθούν στην φροντίδα και την ανατροφή του παιδιού με νοητική αναπηρία, καθώς και την έλλειψη υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, ιδίως υπηρεσιών παροχής ανακουφιστικής φροντίδας προς τους γονείς. Οι εθνικοί εμπειρογνώμονες, ωστόσο επιβεβαίωσαν ότι σε πολλές χώρες, οι ιθύνοντες γνωρίζουν ότι η ιδρυματοποίηση κατά την παιδική ηλικία μπορεί να οδηγήσει σε ιδρυματοποίηση στην ενήλικη ζωή. Έτσι, ιδιαίτερη προσοχή δίνεται σε στρατηγικές αποϊδρυματοποίησης, αλλά τα αποτελέσματα είναι ακόμη ελάχιστα, κυρίως λόγω του ότι οι πολιτικές για την αναδοχή δεν

περιλαμβάνουν τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες αλλά και λόγω της ανεπαρκούς χρηματοδότησης της εναλλακτικής φροντίδας.

Παρότι, σε πολλές χώρες, έχει σημειωθεί πρόοδος σε σχέση με τη συνεκπαίδευση (συμμετοχική εκπαίδευση), η πρόσβαση μαθητών με νοητικές αναπηρίες στη γενική εκπαίδευση εξακολουθεί να είναι μάλλον μέτρια. Σημαντικές ελλείψεις που εντοπίστηκαν σε προηγούμενες έρευνες αναδείχθηκαν ξανά, όπως για παράδειγμα η έλλειψη ευκαιριών στην εκπαίδευση, η ανεπάρκεια του έργου του υποστηρικτικού και διδακτικού προσωπικού, ή οι διακρίσεις με βάση τη νοητική αναπηρία. Επιπλέον, λόγω της ανεπαρκούς υποστήριξης σε γενικά σχολεία και της έλλειψης εκπαιδευμένου προσωπικού και πόρων, τα παιδιά αυτά μπορεί να πηγαινοέρχονται ανάμεσα στα γενικά και τα ειδικά -και διαχωρισμένα- σχολεία. Ομοίως, η περιορισμένη πρόσβαση στο γενικό σχολείο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και η απουσία υποστήριξης, κατά τη μετάβαση, μεταξύ της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι σημαντικοί παράγοντες οι οποίοι συχνά συμβάλλουν στη διατάραξη της εκπαιδευτικής πορείας των παιδιών με νοητικές αναπηρίες σε σύγκριση με άλλους μαθητές.

Ενώ η πρόσβαση σε βασική περίθαλψη/φροντίδα υγείας διασφαλίζεται για όλα τα παιδιά στην Ευρώπη, οι εκθέσεις των εμπειρογνομόνων παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η έλλειψη υπηρεσιών πρώιμης παρέμβασης, η ελλιπής ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των υπεύθυνων φροντίδας και των επαγγελματιών, τα διοικητικά και τα οικονομικά εμπόδια κατά την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και τη θεραπεία, καθώς και οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας είναι τα κύρια ζητήματα τα οποία πρέπει να αντιμετωπιστούν προκειμένου να εξασφαλιστεί η ισότιμη πρόσβαση στην υγεία για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες.

Τέλος, στα παιδιά με νοητικές αναπηρίες δεν παρέχεται η ευκαιρία να εκφράσουν τις απόψεις τους ελεύθερα σε όλα τα θέματα που τα αφορούν. Συχνά τα συμβαλλόμενα κράτη (κράτη μέλη της ΔΣΔΠ) αγνοούν την κεντρική υποχρέωση που προβλέπεται στο άρθρο 12 της ΔΣΔΠ (δικαίωμα συμμετοχής). Στο σχολείο απουσιάζει, ιδιαίτερα, η εκπαίδευση παιδιών στην αυτο-συνήγορία και τα δικαιώματα του πολίτη, η οποία θα τα βοηθούσε να εκφράζουν τις απόψεις

τους. Πολύ συχνά υπάρχει μια απροθυμία να αναγνωριστεί η δυνατότητα των παιδιών με νοητικές αναπηρίες να συμβάλλουν σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Τα σοβαρά εμπόδια, για την προαγωγή των δικαιωμάτων των παιδιών με νοητικές αναπηρίες και την ενθάρρυνση της συμμετοχής τους, συνδέονται με τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα της κοινωνίας και της κοινότητας. Οι περιπτώσεις που μελετήθηκαν για την παρούσα έρευνα δείχνουν ότι οι διακρίσεις εξακολουθούν να είναι σύνηθες φαινόμενο. Τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες αλλά και οι οικογένειές τους αισθάνονται ότι υφίστανται διακρίσεις. Οι συμπεριφορές διάκρισης μειώνουν τις ευκαιρίες της άτυπης εκπαίδευσης μέσω της αλληλεπίδρασης των παιδιών με νοητικές αναπηρίες με τους συνομηλίκους τους.

Η δημοσίευση καταλήγει σε συστάσεις για ενέργειες στις οποίες θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για την εξασφάλιση των ίσων ευκαιριών για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες.

I. Εισαγωγή

A. Ιστορικό και σκοπός της μελέτης

Το πρόγραμμα «Δικαιώματα για όλα τα παιδιά! Παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης Δικαιωμάτων του Παιδιού των Ηνωμένων Εθνών για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες» χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα DAPHNE της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ο στόχος του είναι να ενισχύσει την εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού (εφεξής: ΔΣΔΠ) από τη σκοπιά των παιδιών με νοητικές αναπηρίες. Καθώς η εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (εφεξής: CRPD) συζητείται επί του παρόντος σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες και παγκοσμίως, είναι ζωτικής σημασίας για το αναπηρικό κίνημα και την κοινότητα των ανθρώπων με αναπηρίες να επωφεληθούν από την πολύχρονη και γόνιμη εμπειρία των ακτιβιστών των δικαιωμάτων των παιδιών και από τα επιτεύγματα των κυβερνήσεων και των φορέων της κοινωνίας των πολιτών ώστε να πραγματοποιηθούν τα δικαιώματα των παιδιών.

Κατά την ανάπτυξη στρατηγικών πολιτικής για παιδιά, η Inclusion Europe αναγνώρισε την ανάγκη για μία καλύτερη κατανόηση και παρακολούθηση της εφαρμογής της ΔΣΔΠ προκειμένου να επηρεαστούν οι γενικές πολιτικές που αφορούν τα παιδιά έτσι ώστε να συμπεριλάβουν τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες. Η ανάγκη για τέτοιου είδους έρευνα έχει επίσης σαφώς αναδειχθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην έκθεσή της με τίτλο «Παιδική φτώχεια και ευημερία στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Η τρέχουσα κατάσταση και η πορεία προς τα εμπρός (Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ίσων Ευκαιριών, Ιανουάριος 2008). Πράγματι, η Σύσταση 10 της εν λόγω έκθεσης αναφέρει: «Είναι απαραίτητη η βελτίωση της παρακολούθησης της κατάστασης των πλέον ευάλωτων παιδιών. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να επανεξετάσουν τις διαφορετικές πηγές δεδομένων που διατίθενται από τις στατιστικές έρευνες και τις διοικητικές/καταγεγραμμένες πηγές προκειμένου να παρακολουθήσουν την κατάσταση των παιδιών. Θα πρέπει να γίνει πλήρη χρήση των εν λόγω δεδομένων για να προσδιοριστούν οι ομάδες των ευάλωτων παιδιών οι οποίες πρέπει να παρακολουθούνται ειδικότερα.»

Για την υλοποίηση αυτού του προγράμματος, συνδυάστηκε η τεχνογνωσία στα πεδία της νοητικής αναπηρίας και των δικαιωμάτων των παιδιών χάρη στη συνεργασία δύο ευρωπαϊκών δικτύων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων: την Eurochild και την Inclusion Europe. Η παρούσα Ευρωπαϊκή Έκθεση και οι εκθέσεις ανά χώρα ρίχνουν νέο φως στη ΔΣΔΠ, την επίδρασή της και την εφαρμογή της στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

B. Μεθοδολογία

Ο γενικότερος σκοπός του προγράμματος ήταν να παρέχει επιστημονικά στοιχεία ώστε να ενημερωθεί και να τονωθεί η ανάπτυξη πολιτικών στα εξής πεδία: υγεία, προστασία από κακοποίηση, υποστήριξη της οικογένειας και αποϊδρυματοποίηση, εκπαίδευση και συμμετοχή των παιδιών. Στόχοι του προγράμματος ήταν να επανεξεταστούν τα υφιστάμενα στατιστικά και τα άλλα ποσοτικά στοιχεία τα οποία είναι διαθέσιμα στις Εθνικές Εκθέσεις των χωρών και τις συναφείς εναλλακτικές (συμπληρωματικές) εκθέσεις των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων οι

οποίες έχουν υποβληθεί προς τη Διεθνή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Το πρόγραμμα αξιολόγησε την κατάσταση της εφαρμογής της ΔΣΔΠ επεσήμανε τα ζητήματα και πρότεινε συστάσεις σχετικά με το πώς οι κυβερνήσεις μπορούν να προωθήσουν αυτό το θέμα έτσι ώστε να αλλάξει η κατάσταση.

Η παρούσα Ευρωπαϊκή Έκθεση προτίθεται να ενισχύσει την προβολή της παιδικής ηλικίας των παιδιών με νοητικές αναπηρίες αλλά και να δώσει ώθηση σε μία πρόκληση, η οποία είναι, να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες λαμβάνονται πλήρως υπόψη στις προσπάθειες που γίνονται για την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για όλα τα παιδιά.

Η ΔΣΔΠ θεωρεί ότι όλα τα παιδιά είναι «*πολίτες με ίσα δικαιώματα*», και όχι μόνο προστατευόμενοι των γονέων τους ή αποδέκτες κρατικών παρεμβάσεων. Επομένως, η παρούσα έκθεση απηχεί μία τριμερή ερευνητική προσέγγιση χρησιμοποιώντας τις ακόλουθες πηγές:

- Επίσημα δεδομένα και αριθμητικά στοιχεία (ανάλυση δεδομένων).
- Επαγγελματική άποψη (ποιοτική αξιολόγηση): οι εθνικοί εμπειρογνώμονες αξιολόγησαν την εφαρμογή της ΔΣΔΠ για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες στις χώρες τους, χρησιμοποιώντας ένα μοντέλο αξιολόγησης.
- Φωνές των παιδιών και των γονέων τους ακούστηκαν από ομάδες ενδιαφερόμενων και συνεντεύξεις.

Η μεθοδολογία συνδύασε μια ποσοτική και μια ποιοτική προσέγγιση ώστε να εξασφαλιστούν δομημένες απαντήσεις προκειμένου να περιγραφεί βάσιμα η κατάσταση στις υπό διερεύνηση χώρες. Η παρούσα έκθεση αναγνωρίζει επίσης ότι η έρευνα για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες είναι ακόμη σε πρωταρχικό στάδιο σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Η έκθεση έχει ως σκοπό να συνδυάσει τις τρεις βασικές ερευνητικές πηγές για να αξιολογηθεί η εφαρμογή της ΔΣΔΠ από τη σκοπιά των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.

Η έρευνα χρησιμοποίησε, στο μέτρο του δυνατού, τυποποιημένους ορισμούς των όρων και των εννοιών όπως χρησιμοποιούνται σε άλλες συναφείς έρευνες και στην παρακολούθηση της εφαρμογής της ΔΣΔΠ. Επιπλέον, ο ακόλουθος ορισμός του όρου «ίδρυμα», όπως έχει προταθεί από την Ευρωπαϊκή Συμμαχία για τη Διαβίωση στην Κοινότητα (ECCL) χρησιμοποιείται κάθε φορά που ο όρος εμφανίζεται στο κείμενο:

«Ίδρυμα είναι κάθε μέρος μέσα στο οποίο οι άνθρωποι οι οποίοι έχουν χαρακτηριστεί ως "ανάπηροι" είναι απομονωμένοι, διαχωρισμένοι και / ή αναγκάζονται να ζουν μαζί. Ίδρυμα είναι, επίσης, κάθε μέρος στο οποίο οι άνθρωποι δεν έχουν, ή δεν τους επιτρέπεται να ασκούν έλεγχο στη ζωή τους και στις καθημερινές αποφάσεις τους. Ένα ίδρυμα δεν ορίζεται μόνο από το μέγεθός του».

Οι εθνικοί εμπειρογνώμονες παρείχαν την κυρίως πληροφόρηση για την παρούσα θεματική έκθεση. Επιπλέον, εντοπίστηκαν κενά στις σχετικές έρευνες, σε εθνικό επίπεδο, σε σχέση με κάθε πεδίο ενδιαφέροντος. Εκτός τούτων, οι εθνικοί εμπειρογνώμονες έχουν εντοπίσει παραδείγματα καλών πρακτικών στην εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού από τη σκοπιά των παιδιών με νοητικές αναπηρίες και των οικογενειών τους.

II. Στατιστικά στοιχεία

Σύμφωνα με τις Γενικές Κατευθυντήριες Οδηγίες, της Διεθνούς Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Παιδιού, όσον αφορά τη μορφή και το περιεχόμενο των περιοδικών εκθέσεων που πρέπει να υποβάλλονται από τα συμβαλλόμενα κράτη, βάσει του άρθρου 44 της ΔΣΔΠ, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να παρέχουν πληροφόρηση σε σχέση με την εφαρμογή της Σύμβασης (ΔΣΔΠ). Τα κράτη μέλη οφείλουν να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με: την παρακολούθηση, τον έλεγχο, την κατανομή των πόρων, τα στατιστικά δεδομένα, όπως για παράδειγμα αναλυτικά στοιχεία ανά ηλικία, φύλο, αστική/αγροτική περιοχή, αναπηρία κλπ, και για το ποιές είναι οι προκλήσεις (εμπόδια) για την εφαρμογή της ΔΣΔΠ. Είναι σαφές ότι οι χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα έχουν αρκετό δρόμο να διανύσουν ώστε να καταφέρουν να

πληρούν αυτές τις απαιτήσεις. Προς το παρόν, σφαιρική πληροφόρηση σε σχέση με τη νοητική αναπηρία δεν είναι διαθέσιμη για κανένα από τα πέντε πεδία.

Οι περισσότερες χώρες παρέχουν μια πολύ περιορισμένη στατιστική απεικόνιση σε σχέση με τη ζωή των παιδιών με νοητικές αναπηρίες. Τα περισσότερα στατιστικά δεδομένα που διατίθενται συνήθως σχετίζονται με την εκπαίδευση, αν και υπάρχουν και κάποια στα πεδία της κοινωνικής ασφάλισης και της υγείας.

Οι εθνικοί εμπειρογνώμονες ανέφεραν διάφορες εμπειρίες και παρατηρήσεις κατά την επανεξέταση των στατιστικών δεδομένων τα οποία διατίθενται στις εθνικές εκθέσεις των κρατών και τις εναλλακτικές εκθέσεις. Συχνά, σπάνιζαν δεδομένα σχετικά με τους τύπους της αναπηρίας, επειδή δεν υπήρχαν διαθέσιμα αναλυτικά στοιχεία για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες. Η αξιοπιστία των στατιστικών δεδομένων μπορεί επίσης συχνά να τεθεί υπό αμφισβήτηση, καθώς υπάρχουν διαφορές στην ορολογία σε σχέση με τη νοητική αναπηρία.

Ο κατακερματισμός της φροντίδας για τα παιδιά, γενικότερα, θεωρήθηκε επίσης ως ένα εμπόδιο για την ταξινόμηση και την ανάλυση των σχετικών στατιστικών δεδομένων. Για παράδειγμα, στην Τσεχία και τη Λετονία τα συστήματα φροντίδας για παιδιά δεν παρουσιάζουν επαρκή συνοχή με τις ακόλουθες συνέπειες: ασυνεπείς διαδικασίες για παιδιά σε κίνδυνο, διαφορές στη νομοθεσία ανάμεσα σε κάθε Υπουργείο, ασυνεπή χρήση των όρων, κατακερματισμό όσον αφορά την παρακολούθηση δεδομένων σε σχέση με τα παιδιά, μερικές φορές έλλειψη συνέχειας ή ευελιξίας των παρεχόμενων υπηρεσιών, καθώς και χρονοβόρα και ανεπαρκή επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των διαφόρων Υπουργείων.

III. Γενική αξιολόγηση της εφαρμογής της Διεθνούς Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού

Σε αυτό το μέρος της μελέτης προσπαθήσαμε να απαντήσουμε στο ερώτημα σχετικά με την έκταση της εφαρμογής της ΔΣΔΠ, από τη σκοπιά των παιδιών με νοητική αναπηρία, στις

χώρες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Οι εθνικοί εμπειρογνώμονες αξιολόγησαν τα συμβαλλόμενα κράτη σε σχέση με τα εξής:

- τι σχεδιάζουν να κάνουν (τα κράτη) στα συγκεκριμένα πεδία με σκοπό τη βελτίωση της κατάστασης των παιδιών με νοητικές αναπηρίες (*προσέγγιση/σχεδιασμός*).
- τι κάνουν για να επιτύχουν τους στόχους που έχουν τεθεί, όπως για παράδειγμα με ένα εθνικό σχέδιο (δράσης) ή με εθνική νομοθεσία, τα οποία έχουν σαφή αποτελέσματα και επίδραση στη ζωή των παιδιών με νοητικές αναπηρίες (*εφαρμογή*).
- και τι κάνουν τα συμβαλλόμενα κράτη για να βελτιώσουν τις στρατηγικές τους με βάση μία τακτική και συστηματική αξιολόγηση (στατιστικά στοιχεία, δείκτες αναφοράς/συγκριτική αξιολόγηση στρατηγικών, συγκριτικές μελέτες κ.λπ.) (*βελτίωση*).

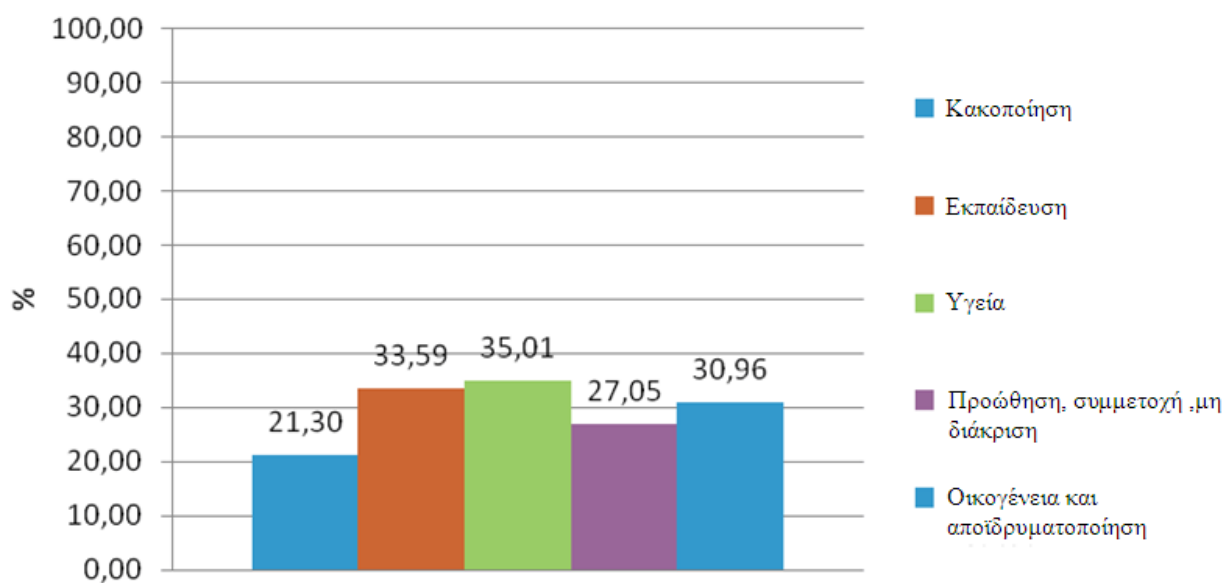
Η μέθοδος προέκυψε από μεθόδους αξιολόγησης οι οποίες χρησιμοποιούνται σε συστήματα διαχείρισης ποιότητας του EFQM (Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Διαχείριση Ποιότητας). Λαμβάνοντας υπόψη τον ποιοτικό χαρακτήρα της έρευνας, δεν κατέστη δυνατόν να ελεγχθούν σε βάθος οι απαντήσεις, ωστόσο, κατεβλήθησαν προσπάθειες ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος σοβαρών λαθών.

Σχήμα 1: Έκταση της εφαρμογής της ΔΣΔΠ σε καθένα από τα πέντε πεδία.

Το Σχήμα 1 απεικονίζει την επίδοση (όλων των κρατών) στα πέντε πεδία: (προστασία από) κακοποίηση, προαγωγή (δικαιωμάτων) /συμμετοχή (των παιδιών με νοητικές αναπηρίες) / και καταπολέμηση των διακρίσεων, οικογένεια και αποϊδρυματοποίηση, υγεία, εκπαίδευση. Η συνολική αξιολόγηση της εφαρμογής της ΔΣΔΠ είναι πολύ χαμηλή. Η προστασία των παιδιών με νοητικές αναπηρίες από κακοποίηση εκτιμήθηκε κατά μέσο όρο από τους εθνικούς εμπειρογνώμονες ως το ασθενέστερο πεδίο (21 τοις εκατό), ακολουθούμενο από το πεδίο για την προαγωγή (δικαιωμάτων), συμμετοχή (των παιδιών με νοητικές αναπηρίες) και

καταπολέμηση των διακρίσεων (27 τοις εκατό) και το πεδίο για την οικογένεια και την αποϊδρυματοποίηση (31 τοις εκατό). Τα πεδία για την εκπαίδευση (34 τοις εκατό) και την υγεία (35 τοις εκατό) βαθμολογήθηκαν, από τους εθνικούς εμπειρογνώμονες, ως τα πεδία με τη σχετικά καλύτερη εφαρμογή της ΔΣΔΠ. Εν κατακλείδι η εφαρμογή της ΔΣΔΠ, από τη σκοπιά των παιδιών με νοητικές αναπηρίες, δεν είναι καθόλου ικανοποιητική σε κανέναν από τους πέντε τομείς. Ενώ κάποια προσοχή έχει δοθεί στην εκπαίδευση και την υγεία, οι ευρωπαϊκές χώρες θα πρέπει να επικεντρωθούν επίσης σε άλλους τομείς, όπως η προστασία από κακοποίηση και η συμμετοχή των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.

Σχήμα 1 - Έκταση της εφαρμογής της ΔΣΔΠ σε κάθε ένα από τα πέντε πεδία (για όλες τις χώρες)

IV. Προστασία από τη βία και την κακοποίηση

Άρθρο 19 ΔΣΔΠ¹

«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.

2. Αυτά τα προστατευτικά μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν, όπου χρειάζεται, αποτελεσματικές διαδικασίες για την εκπόνηση κοινωνικών προγραμμάτων, που θα αποσκοπούν στην παροχή της απαραίτητης υποστήριξης στο παιδί και σε αυτούς οι οποίοι έχουν την επιμέλειά του, καθώς και για άλλες μορφές πρόνοιας και για το χαρακτηρισμό, την αναφορά, την παραπομπή, την ανάκριση, την περίθαλψη και την παρακολούθηση της εξέλιξής τους στις περιπτώσεις κακής μεταχείρισης του παιδιού που περιγράφονται πιο πάνω, και, όπου χρειάζεται, για διαδικασίες δικαστικής παρέμβασης.»

¹ Η μετάφραση των άρθρων της ΔΣΔΠ στο παρόν κείμενο προέρχεται από το κείμενο του κυρωτικού νόμου 2101/92 ΦΕΚ Α' 192.

A. Γενικό πλαίσιο για την πρόληψη της κακοποίησης.

Από την έρευνα σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες, έγινε σαφές ότι **απουσιάζουν η πολιτική και η στρατηγική για την πρόληψη της κακοποίησης και του εκφοβισμού/ενδοσχολικής βίας των παιδιών με νοητικές ή άλλες αναπηρίες**. Οι εθνικές εκθέσεις (των κρατών) προς τη Διεθνή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού συχνά αναφέρουν συγκεκριμένα προγράμματα, στα οποία, συμπεριλαμβάνονται ως στόχοι τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες. Παρά το γεγονός ότι ορισμένα προγράμματα μπορεί να είναι αναγκαία και κατάλληλα, ωστόσο, δεν συνθέτουν μια συνολική στρατηγική και δεν εγγυώνται την εξασφάλιση της προστασίας από τη βία. Στη Φινλανδία, για παράδειγμα, υπάρχουν μια σειρά από μεμονωμένα προγράμματα, όμως, δεν υπάρχει συστηματική αντιμετώπιση σε εθνικό επίπεδο. Η Φινλανδία δεν έχει σε ισχύ ένα ειδικό εθνικό πρόγραμμα για την πρόληψη της βίας κατά των παιδιών με νοητικές αναπηρίες². Επιπλέον, οι εθνικοί εμπειρογνώμονες αναφέρουν την έλλειψη συντονισμού σε πολλές χώρες. Ο συντονισμός μεταξύ των κυβερνητικών φορέων αποτελεί συχνά πρόβλημα καθώς και η κατανομή των αρμοδιοτήτων οι οποίες, συνήθως, διαχέονται ανάμεσα σε ομοσπονδιακό/εθνικό επίπεδο και σε περιφερειακό επίπεδο. Στην Πορτογαλία, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι όλες οι υπηρεσίες και οι φορείς, οι οποίοι είναι αρμόδιοι για την προστασία των παιδιών από την κακοποίηση, έχουν εντοπιστεί, η εθνική έκθεση (του κράτους) εμφανίζει περιορισμένες διαδικασίες για την επίτευξη ενός αποτελεσματικού συντονισμού μεταξύ των διαφόρων προγραμμάτων.

B. Προσδιορισμός των μορφών βίας κατά των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.

Υπάρχει μία μακρά ιστορία άρνησης, από την κοινωνία των ενηλίκων, σε σχέση με την έκταση βίας σε βάρος των παιδιών, ιδίως κατά των παιδιών με νοητικές αναπηρίες. Η Διεθνής Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού τόνισε ότι, μόνο μέσω της μελέτης συνεντεύξεων, από παιδιά και γονείς, τα κράτη μπορούν να αρχίσουν να συνθέτουν μία πραγματική εικόνα για τη συχνότητα όλων των μορφών βίας ενάντια στα παιδιά. Χωρίς αυτό το είδος έρευνας δεν

² Βλ. Έκθεση για τη Φινλανδία για το VERSO, το πρόγραμμα KiVa ή ειδικά για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες, βλ. Έκθεση για την Ουγγαρία για το πρόγραμμα “Κάνοντας τη ζωή μία ασφαλή περιπέτεια”.

είναι δυνατό να μετρηθεί η πρόοδος και η αποτελεσματικότητα των συστημάτων παιδικής προστασίας³.

Οι εθνικοί εμπειρογνώμονες ανέφεραν ότι **πολύ λίγα είναι γνωστά για τις μορφές κακοποίησης τις οποίες έχουν υποστεί τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες**. Ως εκ τούτου, συχνά τα περιστατικά που καταγγέλλθηκαν δεν διώχθηκαν καθώς **δεν υπάρχει επαρκής αναγνώριση της κακοποίησης, ιδίως της ψυχολογικής κακοποίησης**.

Οι εμπειρογνώμονες, στην Αυστρία, εκτιμούν ότι οι σχετικές με την πρόληψη της βίας πολιτικές δεν λαμβάνουν υπόψη το γεγονός ότι τα παιδιά με νοητική αναπηρία διατρέχουν γενικά μεγαλύτερο κίνδυνο να γίνουν θύματα ψυχολογικής και σωματικής βίας και σεξουαλικής κακοποίησης, ιδίως μέσα σε ιδρύματα, αν και υπάρχει έλλειψη εξακριβωμένων στοιχείων⁴. Τα παιδιά και οι νέοι με νοητικές αναπηρίες έχουν περισσότερες πιθανότητες να είναι θύματα σεξουαλικής βίας και βίας μέσα σε ιδρύματα⁵. Περίπου το 31 τοις εκατό του συνόλου των παιδιών με αναπηρίες υφίστανται κάποια μορφή κακοποίησης⁶.

Στη Φινλανδία το 2008 πραγματοποιήθηκε, από τον Συνήγορο του Παιδιού, μια μελέτη για τα παιδιά-θύματα. Μεταξύ άλλων, ο Συνήγορος του Παιδιού συνέστησε τη διεξαγωγή της μελέτης σε τακτά χρονικά διαστήματα. Οι συστάσεις του περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την αναγκαιότητα να εξεταστεί η βία που αντιμετωπίζουν τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες καθώς και να λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση της συγκεκριμένης ομάδας παιδιών, ιδίως, σε παρόμοιες μελλοντικές μελέτες. Επισημαίνεται ότι μπορεί να είναι δύσκολο να εκτιμηθεί πλήρως, η κατάστασή τους δεδομένων των υφιστάμενων προκλήσεων όπως είναι η δυσκολία στην επικοινωνία. Αλλά επίσης τονίζεται ότι αυτό δεν πρέπει να αποτελεί εμπόδιο για τις έρευνες⁷.

³ UNICEF, Εγχειρίδιο για την εφαρμογή της ΔΣΔΠ, 3η αναθεωρημένη έκδοση, 2007, σελίδα 266.

⁴ Εκτιμάται ότι το ποσοστό κακοποίησης ανθρώπων με αναπηρίες είναι διπλάσιο από το ποσοστό κακοποίησης ανθρώπων χωρίς αναπηρία, Εθνικό Συμβούλιο Αυστρίας για Ανθρώπους με Αναπηρία (*Österreichische Arbeitsgemeinschaft für Rehabilitation – ÖAR*) (2010).

⁵ Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Προστασίας και Προστασίας Καταναλωτή, 2002 (*Bundesministerium für Arbeit, Soziales und Konsumentenschutz - BMASK*).

⁶ Εθνικό Συμβούλιο Αυστρίας για Ανθρώπους με Αναπηρία (*Österreichische Arbeitsgemeinschaft für Rehabilitation – ÖAR*) (2010)

⁷ Έκθεση για τη Φινλανδία, σελίδα 8.

C. Πρόληψη της κακοποίησης, έκθεση των κακοποιήσεων παιδιών με νοητικές αναπηρίες και παροχή υποστήριξης.

Σε πολλές από τις υπό διερεύνηση χώρες, οι πολιτικές πρόληψης της κακοποίησης δεν εμπεριέχουν ολοκληρωμένους μηχανισμούς καταγγελιών όσον αφορά την κακοποίηση παιδιών με νοητικές αναπηρίες.

Σε χώρες όπου υπάρχει μια γενική στρατηγική ή πολιτική για την πρόληψη της κακοποίησης και του εκφοβισμού των παιδιών, **τα μέτρα πρόληψης και καταγγελίας πρέπει να εφαρμόζονται για όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.** Ωστόσο, οι εθνικοί εμπειρογνώμονες βρήκαν στοιχεία τα οποία αποδεικνύουν μάλλον το αντίθετο.

Στην Ιταλία, τα μέτρα τα οποία έχουν επιλεγεί για την αναγνώριση, τον εντοπισμό και την έκθεση περιστατικών δεν είναι προσβάσιμα σε παιδιά με νοητικές αναπηρίες. Πράγματι, όλοι οι μηχανισμοί για την "καταγγελία" απαιτούν τη γνώση του τι μπορεί να θεωρηθεί ως κακοποίηση και βία, καθώς και την κατανόηση του πώς λειτουργεί το σύστημα καταγγελιών, την ικανότητα να χρησιμοποιεί κάποιος τουλάχιστον μία από τις απαραίτητες μορφές επικοινωνίας (π.χ.: τηλέφωνο ή διαδίκτυο) και να έχει πρόσβαση σε αυτά.

Παρόμοια, στη Λιθουανία υπάρχουν δύο προγράμματα για την πρόληψη της παιδικής κακοποίησης⁸. Ωστόσο, η εναλλακτική έκθεση, των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων της Λιθουανίας, αναφέρει ότι «δεν εφαρμόζονται μέτρα ώστε να εξασφαλιστεί ότι οι πιο ευάλωτες ομάδες παιδιών και νέων, όπως είναι τα παιδιά που ζητούν άσυλο, τα παιδιά του δρόμου ή τα παιδιά-θύματα εμπορίας ανθρώπων, λαμβάνουν επαρκή ιατρική, ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη και προστατεύονται πλήρως». Ο νόμος επίσης δεν προβλέπει καμία ψυχοκοινωνική παρέμβαση ή αποκατάσταση.

⁸ Εθνική Πρόληψη κατά της Παιδικής Κακοποίησης και Υποστήριξη για το Πρόγραμμα για τα Παιδιά και το Εθνικό Πρόγραμμα κατά της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Σεξουαλικής Κακοποίησης – για λεπτομέρειες βλ. Έκθεση για τη Λιθουανία σελίδα 4.

Στην Αυστρία, τα μέτρα πρόληψης περιλαμβάνουν τις διεπιστημονικές ομάδες παιδικής προστασίας σε νοσοκομεία, οι οποίες είναι θεσμοθετημένες από το 2004, καθώς και, από το 2007, την υποχρέωση των επαγγελματιών στην εκπαίδευση να καταγγέλλουν, στις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας νέων, οποιεσδήποτε απειλές ενάντια στην ευημερία των παιδιών⁹.

Στην Ουγγαρία, μια ιστοσελίδα η οποία απευθύνεται αποκλειστικά στα παιδιά, μιλώντας τη γλώσσα τους, παρέχει πληροφόρηση σχετικά με το πώς και σε ποιες περιπτώσεις (κακομεταχείρισης και κακοποίησης), τα παιδιά μπορούν να προσφύγουν στον Κοινοβουλευτικό Επίτροπο για τα Πολιτικά Δικαιώματα, τον Συνήγορο του Πολίτη.

Όπως φαίνεται από αυτά τα παραδείγματα, συχνά υπάρχουν ελάχιστες αποδείξεις για το ότι υφίστανται κατάλληλα μέτρα και προγράμματα πρόληψης της κακοποίησης τα οποία μπορούν να εφαρμοστούν και για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες, στις υπό διερεύνηση χώρες. Μολονότι δεν αποκλείουν, ειδικά, τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες, σπάνια, λαμβάνουν υπόψη τις ειδικές συνθήκες και την αυξημένη ευαλωτότητα των παιδιών με νοητικές αναπηρίες στη βία και την κακοποίηση.

Καλή πρακτική: Στο Βέλγιο υφίσταται ένα νέο σημαντικό είδος υπηρεσίας: οι ομάδες συμβουλευτικής (π.χ. <http://www.senvzw.be/organisation/consulententeam-ampel-cgg-prisma-vzw>) δίνουν νέα ώθηση στον τομέα της φροντίδας ερμηνεύοντας εκ νέου τα «προβλήματα συμπεριφοράς» ορισμένων προσώπων με νοητικές αναπηρίες μέσα σε ένα πλαίσιο ψυχικής υγείας. Οι ομάδες αυτές παρέχοντας έργο μέσα στο πλαίσιο της οικογένειας και της ιδρυματικής φροντίδας είναι σε θέση «να εκθέσουν» ορισμένες περιπτώσεις όπου υπάρχει υποψία κακοποίησης μέσα στην οικογένεια, τη γειτονιά ή τα ιδρύματα.

Οι εθνικοί εμπειρογνώμονες ανέφεραν, επίσης, ότι **δεν υφίστανται επαρκή μέτρα προκειμένου να είναι εφικτή η έκφραση των απόψεων και η ακρόαση παιδιών με νοητικές αναπηρίες στο πλαίσιο της κακοποίησης**. Είναι συχνά δύσκολο να αποδειχθεί η ενοχή, σε περίπτωση που κάποιος κατηγορείται για εγκληματική συμπεριφορά, επειδή το παιδί

⁹ Έκθεση για την Αυστρία, σελίδες 5 και 6.

με αναπηρίες αντιμετωπίζεται ως αναξιόπιστος μάρτυρας (η μαρτυρία του παιδιού δεν γίνεται πιστευτή).

Οι προκαταλήψεις των επαγγελματιών για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες και η πραγματική υπόσταση των αναπηριών της συγκεκριμένης ομάδας (επικοινωνία, κατανόηση, εκπροσώπηση, δυσκολίες συγκέντρωσης) προκαλούν προβλήματα όταν αναλαμβάνεται δράση από το σύστημα προστασίας και πρόληψης. Έτσι, για παράδειγμα, οι νομικές διαδικασίες δεν εμπεριέχουν ρυθμίσεις για ειδικές διευθετήσεις: «Ο δράστης ελευθερώθηκε ... επειδή ο Κ. δεν μπορούσε να βρει τις σωστές λέξεις για να περιγράψει αυτό που έγινε». Επιπλέον, η μαρτυρία του παιδιού δεν λαμβάνεται επαρκώς υπόψη στα σοβαρά : «Η ομάδα πιστεύει ότι η Ν. το φαντάστηκε» όταν περιγράφει την κακοποίηση¹⁰.

Ωστόσο, όπως έχει παρατηρηθεί στη Γαλλία, περισσότερες περιπτώσεις κακοποίησης υποδεικνύουν βελτιωμένη αξιολόγηση¹¹. Οι εκθέσεις οι οποίες έχουν υποβληθεί στη Διεθνή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού εντοπίζουν μια αύξηση των καταγγελιών κακοποίησης, αλλά αυτό δεν πρέπει να ερμηνευθεί ως επιδείνωση του προβλήματος. Ωστόσο, σε σχέση με τη Γαλλία, αναφέρονται **η έλλειψη εκπαιδευμένου προσωπικού και η μη ικανοποιητική συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών.**

Μελέτη περίπτωσης στο Ηνωμένο Βασίλειο: ο Μ. ζει σε εναλλακτική φροντίδα

«Ο γιος μας ο Μ. μεταφέρθηκε ως εσωτερικός στο σχολείο-οικοτροφείο του πριν 2 χρόνια. Είχαν χρειαστεί σχεδόν 2 χρόνια σχεδιασμού και αναζήτησης κατάλληλου σχολείου επειδή έχει τόσο πολύπλοκες μαθησιακές ανάγκες. Ήταν δύσκολο για τον Μ. να προσαρμοστεί σε αυτό το νέο σχολείο, αλλά μετά το πρώτο διάστημα, στο βαθμό που μπορούσε να εκφραστεί όλα έδειχναν να πηγαίνουν καλά. Καθώς ο ίδιος δεν μπορεί να μιλήσει και δεν χρησιμοποιεί άλλο σύστημα επικοινωνίας είναι πάντα δύσκολο να είμαστε σίγουροι. Το σχολείο του είναι 250 μίλια μακριά από εκεί που ζούμε και όταν εγκαταστάθηκε παρατηρήσαμε ότι ο κοινωνικός

¹⁰ DE KEUNYNCK-LEFER M.-C., Η αναπηρία και η δικαιοσύνη : μία δύσκολη συνάντηση. Η αναμέτρηση των εφήβων με αναπηρίες, θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης, με τη δικαιοσύνη (διατριβή)

¹¹ Έκθεση για τη Γαλλία, σελίδα 6.

Λειτουργός σταμάτησε να τον επισκέπτεται ή να επικοινωνεί μαζί μας. Εμείς κληθήκαμε για μία αναθεώρηση (συνθηκών) στο σχολείο, αλλά κανένας από το δήμο μας (ο οποίος πληρώνει για το σχολείο) δεν ήρθε σε αυτή την αναθεώρηση.

Απλά φανταστείτε πώς ήταν για μας όταν μετά από 2 χρόνια είχαμε μία μέρα μια επίσκεψη από έναν κοινωνικό λειτουργό ο οποίος ξαφνικά μας ανακοίνωσε ότι τους είχαν πει ότι υπήρχαν αποδείξεις συστηματικής σεξουαλικής κακοποίησης στο σχολείο του Μ. Ο κοινωνικός λειτουργός μας είπε ότι έπρεπε να αποφασίσουμε εάν θα θέλαμε να τον αφήσουμε εκεί ή να τον φέρουμε στο σπίτι. Ήμασταν πραγματικά σοκαρισμένοι από το ότι δεν φάνηκε να ανησυχεί για το εάν ο Μ είχε κακοποιηθεί ή όχι. Το σχολείο δεν απάντησε σε καμία από τις ερωτήσεις μας και μόνο είπε ότι έπρεπε να μιλήσουμε με τους δικηγόρους τους, πράγμα το οποίο δεν ήταν διόλου βοηθητικό. Στο τέλος έπρεπε να φέρουμε τον Μ. στο σπίτι και να ξεκινήσουμε τη μεγάλη μάχη ξανά από την αρχή για να βρεθεί άλλο σχολείο για αυτόν. Μέχρι σήμερα ακόμα δεν ξέρουμε αν είχε κακοποιηθεί στο σχολείο του, και αυτό είναι ένα φοβερό πράγμα για έναν γονέα. Απλά δεν ξέρουμε τι επιπτώσεις έχει όλο αυτό στον Μ. και δεν μπορούμε να βρούμε κανένα να βοηθήσει τον Μ. ή εμάς.»

D. Κακοποίηση παιδιών σε ιδρυματική φροντίδα.

Ένα ιδιαίτερο πεδίο ανησυχίας το οποίο προκύπτει από τις εκθέσεις (των εμπειρογνομώνων) είναι η κακοποίηση σε ιδρύματα κλειστής φροντίδας. Για παράδειγμα στο Βέλγιο, ο υψηλός αριθμός ατόμων με αναπηρία που ζουν σε ιδρύματα φαίνεται να οδηγεί σε ένα υψηλότερο αριθμό περιπτώσεων κακοποίησης¹². Στη Γαλλία, σύμφωνα με μια μελέτη που διεξήχθη το 2002, σε επιμέρους δείγμα, το 38 τοις εκατό των κακοποιήσεων μέσα σε ιδρύματα αφορούσε παιδιά και εφήβους με νοητικές αναπηρίες. Ένα σημαντικό ποσοστό αυτών των κακοποιήσεων ήταν σεξουαλικού χαρακτήρα (70 τοις εκατό). Εξήντα τοις εκατό των φερόμενων ως δραστών της κακοποίησης ήταν συγκάτοικοι¹³. Οι κακοποιητικές συμπεριφορές μερικές φορές γίνονται αντιληπτές από τους γονείς. Επιπλέον, η λεκτική βία

¹² See <http://www.humo.be/tws/humo-files/20063/pedofilie-in-de-kerk.html>.

¹³ Κακοποίηση των ανθρώπων με αναπηρίες : να σπάσει ο νόμος της σιωπής (τόμος 2, ακρόασεις), Έκθεση της επιτροπής έρευνας για την κακοποίηση των ανθρώπων με αναπηρίες οι οποίοι φιλοξενούνται σε ιδρύματα και σε κοινωνικές και ιατροκοινωνικές υπηρεσίες και τα μέσα πρόληψης, 2002.

ήταν και παραμένει πολύ συνηθισμένη και συχνά ανεκτή και η ψυχολογική κακοποίηση συχνά δεν αναγνωρίζεται διόλου. Μερικοί γονείς είναι ανοιχτά επικριτικοί για την περιθωριοποίηση ορισμένων παιδιών, αλλά άλλοι σιωπούν από φόβο ότι το παιδί τους θα χάσει τη θέση του στο ίδρυμα.

Προβλήματα κακοποίησης διερευνήθηκαν και αντιμετωπίστηκαν, με σοβαρότητα και επιμονή, από την Επιτροπή του Ελσίνκι της Βουλγαρίας (BHC), αποκαλύπτοντας «238 θανάτους οι οποίοι οφείλονται σε παραμέληση, κακοποίηση, βασανιστήρια και κακές συνθήκες διαβίωσης μέσα στα ιδρύματα» κατά την περίοδο μεταξύ των ετών 2000 και 2010. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα. Τα εγκαταλελειμμένα παιδιά της Βουλγαρίας, τα οποία εμφανίστηκαν σε ντοκιμαντέρ στο BBC το 2007, οδήγησαν την προσοχή του κοινού στα μειονεκτήματα της ιδρυματικής φροντίδας, αλλά τα ζητήματα τα οποία σχετίζονται με την οικογένεια και τη φροντίδα μέσα στην κοινότητα παρέμειναν εκτός δημοσιότητας¹⁴.

Παρόμοια στη Λετονία, η κυβέρνηση έλαβε μέτρα προκειμένου να εφαρμοστεί η στρατηγική για την πρόληψη της κακοποίησης. Ωστόσο, οι δραστηριότητες αυτές επιχειρήθηκαν μόνο αφού η οργάνωση «Σώστε τα παιδιά» της Λετονίας ("Glābiet bērņus") ενημέρωσε την κοινότητα για συγκλονιστικές περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης, σωματικής και συναισθηματικής βίας εναντίον παιδιών με νοητικές αναπηρίες σε εξειδικευμένα σχολεία-οικοτροφεία και κέντρα κοινωνικής βοήθειας τα έτη 1999 -2001¹⁵.

Πάντως, κάποια θετική πρόοδος σημειώνεται. Στην Ιρλανδία για παράδειγμα, οι υπηρεσίες κλειστής φροντίδας για παιδιά με αναπηρία δεν υπόκειντο σε ανεξάρτητο έλεγχο ούτε υπήρχαν θεσμοθετημένες προδιαγραφές. Από την Αρχή για την Ενημέρωση της Υγείας και την Ποιότητα (ΗΙQA), καταρτίστηκε ένα Εθνικό Σχέδιο Προδιαγραφών Ποιότητας για τις Καταγεγραμμένες και/ή τις Ελεγχόμενες Υπηρεσίες για τα Παιδιά και τους Νέους¹⁶, και αναμένεται η εφαρμογή των προδιαγραφών αυτών από τις αρχές του 2011. Οι προδιαγραφές αυτές θα

¹⁴ Έκθεση για τη Βουλγαρία, σελίδα 6.

¹⁵ Έκθεση για τη Λετονία, σελίδα 5.

¹⁶ Έκθεση για την Ιρλανδία, σελίδα 4.

συμπεριλαμβάνουν υπηρεσίες για τα παιδιά με αναπηρία μαζί με άλλες ομάδες παιδιών τα οποία βρίσκονται υπό τη φροντίδα του κράτους, τα οποία δεν εμπίπτουν στο πεδίο της ισχύουσας νομοθεσίας, όπως είναι τα παιδιά σε αναδοχή.

Ε. Εκφοβισμός/ενδοσχολική βία - μια ιδιαίτερη μορφή κακομεταχείρισης.

Ένας άλλος τομέας στον οποίο οι εθνικοί εμπειρογνώμονες εφιστούν ιδιαίτερα την προσοχή είναι η **ενδοσχολική βία**. Είναι ένα κοινό ζήτημα που απασχολεί τους γονείς των παιδιών με νοητικές αναπηρίες των οποίων τα παιδιά συχνά βιώνουν διακρίσεις στο σχολείο από παιδιά χωρίς αναπηρίες καθώς και από άλλους.

Η Διεθνής Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού έχει αναδείξει την ενδοσχολική βία στα Σχολία της προς τα συμβαλλόμενα κράτη και έχει εκφράσει ανησυχία για τον εκφοβισμό των παιδιών με αναπηρίες: "Η ενδοσχολική βία είναι μια ιδιαίτερη μορφή βίας στην οποία τα παιδιά είναι εκτεθειμένα και τις περισσότερες φορές αυτή η μορφή κακοποίησης έχει ως στόχο τα παιδιά με αναπηρίες¹⁷.

Οι περισσότεροι εμπειρογνώμονες εφιστούν την προσοχή στην υποτίμηση του φαινομένου αυτού και την έλλειψη σχετικών προγραμμάτων πρόληψης.

Στην Ιρλανδία, δεν υπάρχει νομοθεσία για τον εκφοβισμό. Ωστόσο, το πρόγραμμα "Stay Safe" διδάσκει τα παιδιά να αναγνωρίζουν μία επικίνδυνη κατάσταση και να το αναφέρουν σε ενήλικες όταν προκύπτει κάτι τέτοιο. Το πρόγραμμα δεν είναι υποχρεωτικό στα σχολεία και υπάρχει στο περίπου 85 τοις εκατό των γενικών σχολείων. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τα ειδικά σχολεία ούτε για τη συμμετοχή (στο πρόγραμμα) παιδιών με αναπηρίες τα οποία βρίσκονται σε ειδικές τάξεις μέσα στα γενικά σχολεία. Ωστόσο, η ιστοσελίδα "Stay Safe"¹⁸ διαθέτει μία ειδική ενότητα με θέμα «Προσωπικές Δεξιότητες Ασφάλειας για Παιδιά με

¹⁷ Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο αριθμ.9, 2006, CRC/C/GC/9, παρ. 43 διαθέσιμο στη: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G07/407/02/PDF/G0740702.pdf?OpenElement>

¹⁸ Βλ.: http://www.staysafe.ie/parent_sen.htm#The_Stay_Safe_Programme_for_children_with_special_needs (έκθεση για την Ιρλανδία)

Μαθησιακές Δυσκολίες», το οποίο σχεδιάστηκε για να βοηθήσει στη διδασκαλία των δεξιοτήτων ασφάλειας σε παιδιά με αναπηρίες. Παρά το γεγονός ότι απευθύνεται σε παιδιά με αναπηρία για την ηλικιακή ομάδα από έξι έως δεκατριών ετών, το πρόγραμμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για ορισμένα μεγαλύτερα παιδιά με αναπηρίες.

Είναι προφανές, από τις περιπτώσεις οι οποίες μελετήθηκαν, ότι η εκπαίδευση παιδιών με νοητικές αναπηρίες στο να αναγνωρίζουν την κακοποίηση δεν είναι διαθέσιμη στη συντριπτική πλειονότητα των γενικών σχολείων, στα ειδικά σχολεία ούτε σε υπηρεσίες για την αναπηρία. Επίσης δεν προκύπτει ότι οι γονείς ενημερώνονται για το πώς να αναγνωρίζουν την κακοποίηση. Οι οικογένειες ανησυχούν για το ότι η κακοποίηση ανακλύπει πλέον σε «καθημερινές» καταστάσεις στην κανονική ζωή. Για παράδειγμα, φοβούνται ότι τα παιδιά τους θα πέσουν θύματα εξαπάτησης ή παραπλάνησης όταν ψωνίζουν ή κατά τον ελεύθερο χρόνο ή στις κοινωνικές δραστηριότητες τους. Παραδόξως αυτό οδηγεί σε μια κατάσταση υπερπροστασίας η οποία τείνει να μειώσει την πιθανότητα να αναπτύξουν μία πιο αυτόνομη ζωή¹⁹. Οι περισσότερες διερευνηθείσες περιπτώσεις εκφοβισμού που αναφέρθηκαν από τις οικογένειες και/ή τα ίδια τα παιδιά πράγματι συνέβησαν μέσα σε σχολεία.

V. Υποστήριξη της οικογένειας και διαβίωση μέσα στην κοινότητα

Άρθρο 9 ΔΣΔΠ

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού . (...)

Άρθρο 18

¹⁹ Έκθεση για την Ισπανία, σελίδα 11.

2. (...), τα Συμβαλλόμενα Κράτη παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού, και εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν στα παιδιά των οποίων οι γονείς εργάζονται το δικαίωμα να επωφελούνται από τις υπηρεσίες και τα ιδρύματα φύλαξης παιδιών, εφόσον τα παιδιά πληρούν τους απαιτούμενους όρους.

Άρθρο 20

1. Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του κράτους.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μία εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

A. Υπηρεσίες για την υποστήριξη των οικογενειών των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.

Όλοι οι εθνικοί εμπειρογνώμονες αναφέρουν ότι, στις υπό διερεύνηση χώρες, υπάρχουν διάφορα είδη υπηρεσιών (συμβουλευτική, ψυχολογική, παιδαγωγική και/ή εκπαιδευτική υποστήριξη, αποκατάσταση, ψυχαγωγικές δραστηριότητες), οι οποίες είτε παρέχονται από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις ή από το κράτος. Ωστόσο, επισημαίνουν το ζήτημα της **διαθεσιμότητας των υπηρεσιών** προς τις οικογένειες καθώς και την **άνιση και ασύμμετρη**

γεωγραφική κατανομή των υπηρεσιών. Αυτό συμβαίνει σε χώρες όπως η Αυστρία ή η Ισπανία, όπου οι περιφερειακές κυβερνήσεις έχουν μια πολύ μεγάλη αυτονομία, αλλά και σε κάθε χώρα καθώς υπάρχουν ανησυχητικές διαφορές μεταξύ των τοπικών αρχών, ακόμη και σε κράτη με αποκεντρωμένη διοίκηση, αλλά και μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών. Η υποστήριξη των οικογενειών εξαρτάται από την περιοχή στην οποία ζουν μέσα στη χώρα. Επιπλέον, δεν υπάρχει καθολική πρόσβαση στις υπηρεσίες ούτε ισορροπημένο δίκτυο υπηρεσιών.

Ανακουφιστική φροντίδα (φροντίδα για σύντομο διάλειμμα: δηλαδή, ανάληψη της φροντίδας του παιδιού σε τακτική και βραχυπρόθεσμη βάση για παροχή σύντομων περιόδων ανάπαυλας στους γονείς/βασικούς φροντιστές ή ανάληψη της φροντίδας του παιδιού σε περιόδους κρίσης της οικογένειας), συχνά αναφέρεται ότι δεν παρέχεται, ιδίως για τα παιδιά με πολύπλοκες ανάγκες ή σοβαρές αναπηρίες. Η πλήρης απουσία, είτε η γενικότερη ανεπάρκεια αυτής της υπηρεσίας οδηγεί στο να μετατρέπεται, συχνά, η σημερινή πρακτική της ανακουφιστικής φροντίδας (όπου υφίσταται) σε ένα αναξιόπιστο και ανασφαλές μέσο για τις οικογένειες και να καθίσταται δύσκολος ο σχεδιασμός σε σχέση με τη διαθέσιμη υπηρεσία. Μια έρευνα της Mencap στο Ηνωμένο Βασίλειο τονίζει ότι 7 από τις 10 οικογένειες έχουν φθάσει σε οριακό σημείο, λόγω της έλλειψης σύντομων διαλειμμάτων²⁰. Επιπλέον, η παροχή ανακουφιστικής φροντίδας συχνά είναι προβληματική: στην Ιρλανδία, για παράδειγμα, είναι ανησυχητική η τοποθέτηση των παιδιών (ως ανακουφιστικής φροντίδας για τους γονείς) σε δομές για ενηλίκους. Οι εξελίξεις τα τελευταία χρόνια έχουν επίσης δείξει ότι όταν συμβαίνει μια περικοπή του κρατικού προϋπολογισμού στις υπηρεσίες, η παροχή ανακουφιστικής φροντίδας είναι συχνά το πρώτο που αποσύρεται. Αυτό έχει παρατηρηθεί, για παράδειγμα, στην Τσεχία και στην Ιρλανδία πρόσφατα. Η εθελοντική φροντίδα (των παιδιών με αναπηρίες) από τα αδέρφια και τους παππούδες για την υποστήριξη των οικογενειών είναι συχνά η μόνη διαθέσιμη «ανακουφιστική φροντίδα», επεσήμανε η εθνική εμπειρογνώμων από την Ελλάδα²¹.

Η προσωπική βοήθεια καθώς και **η διαθεσιμότητα** και **η προσβασιμότητα** σε αυτή, αποτελεί ένα κοινό ζήτημα το οποίο τέθηκε σε πολλές εκθέσεις. Στην Αυστρία και τη

²⁰ Οριακό σημείο 2003, η Mencap και οι οικογένειες εξακολουθούν να χρειάζονται ένα διάλειμμα, 2006, Mencap.

²¹ Έκθεση για την Ελλάδα, σελίδα 10.

Φινλανδία, όπου η απόφαση εξαρτάται από τις τοπικές αρχές, γενικά, δεν διατίθενται υπηρεσίες προσωπικής βοήθειας για παιδιά και για νέους. Στην Κύπρο, τα επιδόματα αναπηρίας εξασφαλίζουν πόρους για την πρόσληψη προσώπου φροντίδας, πλήρους ή μερικής απασχόλησης, για το παιδί. Αλλά ακόμη και κράτη παραδοσιακά προνοιακά, όπως η Φινλανδία, εξακολουθούν να μην είναι επαρκή και ως εκ τούτου είναι σύνηθες η μητέρα να μένει στο σπίτι για να φροντίζει το γιο ή την κόρη με αναπηρία. Η πρόσβαση σε υπηρεσίες προσωπικής βοήθειας, για τους ανθρώπους με νοητικές αναπηρίες που τις χρειάζονται, άρχισε πρόσφατα στην Ισπανία, μέσω του νόμου 39/2006 για την «Πρόωθηση της Προσωπικής Αυτονομίας και της Φροντίδας των Ανθρώπων σε Καταστάσεις Εξάρτησης», αλλά προς το παρόν, εφαρμόζεται με ένα πολύ περιορισμένο τρόπο και είναι διαθέσιμη μόνο σε εκείνους με ανάγκες «σημαντικής εξάρτησης» (ανώτατο επίπεδο κατάταξης).

Πολλοί εθνικοί εμπειρογνώμονες, όπως για τη Φινλανδία, τονίζουν την περίπτωση των **μονογονεϊκών οικογενειών** των οποίων η διάλυση/διαζύγιο οφειλόταν σε ένα παιδί με αναπηρία εφόσον δεν υπήρχε διαθέσιμη επαρκής υποστήριξη ώστε να αντιμετωπιστούν οι συναισθηματικές και οι οικονομικές δυσκολίες των οικογενειών.

Η έλλειψη πληροφόρησης είναι ένα κοινό σημείο το οποίο αναφέρθηκε από οικογένειες σε όλη την Ευρώπη. Οι ενώσεις γονέων (ομάδες αυτοβοήθειας), εξακολουθούν να θεωρούνται από τους γονείς ως η καλύτερη πηγή εξεύρεσης πληροφοριών: είναι ο χώρος όπου οι γονείς μπορούν να βρουν τις πιο συναφείς και χρήσιμες πληροφορίες, χάρη σε εκείνους που έχουν βιώσει παρόμοιες εμπειρίες. Οι γονείς ανησυχούν για το μέλλον του παιδιού και την έλλειψη δομών για ημιαυτόνομη/προστατευόμενη διαβίωση μέσα στην κοινότητα *«ώστε να μπορεί να υπάρξει και χωρίς εμάς ...»*²². Οι ενώσεις γονέων και οι ομάδες αυτοβοήθειας, λοιπόν, διαδραματίζουν ένα καθοριστικό ρόλο στη ζωή των οικογενειών οι οποίες έχουν παιδί με νοητική αναπηρία.

Αναφέρεται συχνά **η απουσία παρακολούθησης και ελέγχου της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται** σε οικογένειες και παιδιά με αναπηρίες. Στην Αυστρία,

²² Έκθεση για την Ελλάδα, σελίδα 10.

αναφέρθηκε ότι έχουν γίνει πολύ λίγα για τη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών και για τις υφιστάμενες ελλείψεις, καθώς δεν υπάρχει παρακολούθηση. Σε χώρες όπως η Πορτογαλία, με ισχυρή ιδεολογική δέσμευση για την οικογένεια, οι πολιτικές για την προαγωγή και την υποστήριξη των οικογενειών υφίστανται: ωστόσο, δεν κατέστη δυνατό να βρεθούν δείκτες απόδοσης ή πολιτικές παρακολούθησης.

Η οικονομική υποστήριξη για τις οικογένειες και οι υπηρεσίες στην κοινότητα, συμπεριλαμβανομένων των ευκαιριών σχολικής εκπαίδευσης, διαδραματίζουν ένα καθοριστικό ρόλο στην **αναχαίτιση της τοποθέτησης των παιδιών με νοητικές αναπηρίες μέσα σε ιδρύματα**. Οι εθνικοί εμπειρογνώμονες περιγράφουν τις προσπάθειες των κυβερνήσεων να υποστηρίξουν τις οικογένειες και να αποτρέψουν την τοποθέτηση σε ιδρυματική φροντίδα. Στη Γαλλία, μεταξύ των ετών 2001 και 2006, ο αριθμός των θέσεων σε ειδικές δομές (κλειστής φροντίδας) ελαφρώς μειώθηκε, καθώς υπήρξε σημαντική διεύρυνση (+48 τοις εκατό) των υπηρεσιών εκπαίδευσης και υγείας μέσα στην κοινότητα (Υπηρεσίες Ειδικής Εκπαίδευσης και Κατ' οίκον Φροντίδας - SESSAD), το οποίο αποτελεί ένα σημάδι δέσμευσης σε μία πορεία για φροντίδα μέσα στην κοινότητα. Το ένα τρίτο των θέσεων των υπηρεσιών αυτών (SESSAD) αφορούν σε παιδιά με νοητικές αναπηρίες.

B. Πολιτικές για τη διαβίωση μέσα στην κοινότητα και την αποϊδρυματοποίηση.

Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες η διαβίωση μέσα στην κοινότητα και η αποϊδρυματοποίηση εξακολουθούν να αποτελούν μία πρόκληση. Στις περισσότερες χώρες, η συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών με νοητικές αναπηρίες ζουν με τις οικογένειές τους (π.χ.: στην Κύπρο ή στην Ιρλανδία το 97.8 τοις εκατό σύμφωνα με στοιχεία του 2009). Ωστόσο, εξακολουθεί να υπάρχει ακόμα ένας μεγάλος αριθμός ιδρυμάτων στην πλειονότητα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι εμπειρογνώμονες επιβεβαιώνουν επίσης ότι σε πολλές χώρες **οι ιθύνοντες γνωρίζουν ότι η ιδρυματοποίηση στην παιδική ηλικία ενδέχεται να οδηγήσει σε ιδρυματοποίηση στην ενήλικη ζωή**.

Στην Αυστρία σήμερα εξακολουθούν να υπάρχουν ιδρύματα, με πάνω από 100 παιδιά, **χωρίς**

σταθερά συστήματα παρακολούθησης της κατάστασης και της ποιότητας ζωής των παιδιών και των νέων με νοητικές αναπηρίες σε οικοτροφεία ή δομές (κλειστής) φροντίδας²³. Στην Ουγγαρία, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, τα οποία παρουσιάστηκαν στην έκθεση, τα ιδρύματα του ειδικού συστήματος φροντίδας παιδιών φιλοξενούν 3.405 παιδιά, από τα οποία 2.549 είναι παιδιά με νοητική αναπηρία²⁴. Παρά το γεγονός ότι, τα τελευταία χρόνια πραγματοποιήθηκε κάποιος εκσυγχρονισμός στα ιδρύματα, ο μέσος όρος εξακολουθεί να είναι 4 άτομα στο ίδιο δωμάτιο, ή και περισσότερα.

Η έκθεση για τη Σλοβακία πληροφορεί για θετικές αλλαγές προς την αποϊδρυματοποίηση²⁵: κατά την περίοδο των ετών 2004-2006 παιδιά από ιδρύματα περίθαλψης και από σχολεία-οικοτροφεία επανατοποθετήθηκαν σε ορφανοτροφεία. Παιδιά με αναπηρίες δεν γίνονται πια δεκτά σε δομές κοινωνικών υπηρεσιών από το 2008. Από τότε, γίνονται δεκτά σε σπίτια φιλοξενίας παιδιών, όπου διαμορφώθηκαν ενιαίες ομάδες, εξειδικευμένες ομάδες ή ανάδοχες οικογένειες. Δεν κυριαρχεί πια ως υποκατάστατο η ιδρυματική περίθαλψη σε σχέση με άλλες επιλογές εναλλακτικής φροντίδας όπως είναι η υιοθεσία, η αναδοχή, η αναπληρωματική προσωπική φροντίδα και η κηδεμονία. Ο αριθμός των παιδιών τα οποία δεν μεγαλώνουν σε μεμονωμένες ομάδες μέσα σε ορφανοτροφεία, αλλά σε ένα πιο φυσικό περιβάλλον (σε ανάδοχες οικογένειες) έχει αυξηθεί, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με νοητικές αναπηρίες. Τα παιδιά κάτω των 3 ετών, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με σοβαρές αναπηρίες, τοποθετούνται μόνο σε ανάδοχες οικογένειες.

C. Εναλλακτική φροντίδα: πολιτικές για την αναδοχή και την υιοθεσία.

Στις εκθέσεις αναδεικνύεται ότι ένας από τους παράγοντες ο οποίος επιβραδύνει τη διαδικασία της αποϊδρυματοποίησης είναι η έλλειψη εναλλακτικών λύσεων για τα παιδιά χωρίς γονική φροντίδα, ιδίως, η έλλειψη πολιτικών για την ανάδοχη φροντίδα. Στη Βουλγαρία, από το 2003, η ανάδοχη φροντίδα αναπτύσσεται, αλλά με αργούς ρυθμούς και ανεπαρκώς, ο αριθμός των παιδιών που τοποθετούνται σε ανάδοχες οικογένειες αυξάνεται, αλλά δεν υπάρχουν στοιχεία τα

²³ Έκθεση για την Αυστρία, σελίδα 14.

²⁴ Έκθεση για την Ουγγαρία, σελίδα 13.

²⁵ Έκθεση για τη Σλοβακία, σελίδα 9.

οποία να δείχνουν αν παιδιά με αναπηρίες έχουν μετακινηθεί από τα ιδρύματα σε ανάδοχες οικογένειες. Παρόμοια στη Ρουμανία, η αποϊδρυματοποίηση παιδιών με αναπηρίες ξεκίνησε το 2001 αλλά πολύ λίγα έχουν γίνει ώστε να ενισχυθεί η υιοθεσία παιδιών με αναπηρίες. Στην Ελλάδα, αν και η αναδοχή είναι διαθέσιμη θεωρητικά, στην πραγματικότητα, όταν οι γονείς δεν μπορούν να φροντίσουν το παιδί τους, το παιδί με νοητική αναπηρία τοποθετείται σε ίδρυμα ακόμα και σήμερα. Συνήθως αυτό σημαίνει ότι η ιδρυματοποίηση συνεχίζεται χωρίς επανεξέταση των συνθηκών, έως το τέλος της ζωής του, χωρίς καν τις νόμιμες εγγυήσεις του ακούσιου εγκλεισμού²⁶. Μία παρόμοια κατάσταση έχει αναφερθεί από την Ουγγαρία. Πολύ λίγες πιθανότητες υπάρχουν για ανάδοχη φροντίδα: *«οικονομικά δεν είναι ελκυστική, οι ανάδοχοι και οι θετοί γονείς κατά κύριο λόγο ενδιαφέρονται για υγιή παιδιά. Η Ουγγαρία υποφέρει από ένα ειδικό μειονέκτημα σε αυτόν τον τομέα, συγκεκριμένα, ότι οι γονείς οι οποίοι ανατρέφουν παιδιά με αναπηρίες δεν λαμβάνουν ένα εισόδημα ανάλογο με τις ευθύνες τους. Με λίγα λόγια, υπάρχουν αντι-κίνητρα για την υιοθεσία παιδιών με ειδικές ανάγκες»*.

Άλλες χώρες έχουν προχωρήσει περισσότερο στην ενίσχυση της εναλλακτικής φροντίδας αντί της ιδρυματικής και οι εμπειρογνώμονες αναφέρουν κάποια δεδομένα και εξελίξεις σε πολιτικές. Στην Ιταλία, το 2002, η έρευνα η οποία διεξήχθη από το Εθνικό Παρατηρητήριο για τα Παιδιά εμφανίζει αναλυτικά δεδομένα, ανά είδος αναπηρίας, για παιδιά σε αναδοχή μέσα σε άλλη οικογένεια: ο αριθμός των παιδιών με νοητική αναπηρία είναι 19 από 369 παιδιά, ή σε αναδοχή μαζί με άλλα μέλη της οικογένειάς τους: ο αριθμός των παιδιών με νοητικές αναπηρίες είναι 72 από 162 παιδιά²⁷.

VI. Εκπαίδευση

Άρθρο 28 ΔΣΔΠ

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η

²⁶ Έκθεση για την Ελλάδα, σελίδα 9.

²⁷ Anfaa [Εθνική Ένωση των Θετών και Αναδόχων Οικογενειών] στοιχεία διαθέσιμα στο <http://www.didaweb.net/fuoriregistro/documenti/anfaa.doc>

άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

(α) Καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους.

(β) Ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διάφορων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί, (...)

(γ) Εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία, με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός.

(δ) Καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό.

A. Δικαίωμα στη συνεκπαίδευση (συμμετοχική εκπαίδευση).

Σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση το οποίο διασφαλίζεται στο νόμο. Επιπλέον, οι εθνικοί εμπειρογνώμονες ανέφεραν ότι **η νομοθεσία και οι πολιτικές προωθούν σαφώς και παρέχουν σε κάποιο βαθμό κάποια πρόβλεψη για τη συνεκπαίδευση (συμμετοχική εκπαίδευση)**. Αυτή η τάση έχει παρατηρηθεί από τους εμπειρογνώμονες σε όλες τις υπό διερεύνηση χώρες.

B. Πρόσβαση στη συνεκπαίδευση.

Οι εθνικοί εμπειρογνώμονες αναφέρουν ότι η εφαρμογή των πολιτικών συνεκπαίδευσης στην πράξη δεν είναι καθόλου ικανοποιητική. Φαίνεται μάλλον ότι πολλές χώρες έχουν κάνει κάποιες προσπάθειες για να μετατρέψουν τα γενικά εκπαιδευτικά συστήματα σε περισσότερο συμμετοχικά -ώστε, δηλαδή, να συμπεριλαμβάνουν όλους τους μαθητές με αναπηρίες στο κοινό σχολείο παρέχοντάς τους τα κατάλληλα μέσα εκπαιδευτικής υποστήριξης ανάλογα με τις ανάγκες τους- χωρίς, ωστόσο, να έχει επιτευχθεί το απαραίτητο επίπεδο υποστήριξης ώστε η συνεκπαίδευση να είναι διαθέσιμη σε όλα τα παιδιά στην επικράτεια²⁸.

Ευκαιρίες για συμμετοχή σε κοινή προσχολική αγωγή υπάρχουν σε όλες σχεδόν τις υπό διερεύνηση χώρες. Στην πράξη, η ένταξη-συμμετοχή (παιδιών με αναπηρίες) είναι σημαντικά πιο εκτεταμένη στο νηπιαγωγείο, όπως αναφέρθηκε από την πλειοψηφία των εμπλεκόμενων χωρών. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε από την Αυστρία, επειδή η προσχολική εκπαίδευση δεν είναι υποχρεωτική στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες δεν υφίσταται δικαίωμα εκ του νόμου για μια θέση στο κοινό νηπιαγωγείο (με συμμετοχικό πρόγραμμα). Επιπλέον στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι γονείς των παιδιών με νοητικές αναπηρίες, τα οποία έχουν πρόσθετες πολύπλοκες ανάγκες υγείας, αναφέρουν μια πραγματική έλλειψη επιλογών σε ότι αφορά τις προσχολικές δυνατότητες.

Σε επίπεδο πρωτοβάθμιου σχολείου, τα στοιχεία και οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν, από τους εθνικούς εμπειρογνώμονες, επιβεβαιώνουν ότι υπάρχει μια τάση τα παιδιά με αναπηρίες να εντάσσονται σε κανονικά σχολεία. Όταν όμως υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα, αναφορικά με τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες, είναι πολύ λιγότερο θετικά μερικές φορές μάλιστα φανερώνουν ακόμα και παντελή **μη πρόσβαση στην εκπαίδευση**.

Προσοχή πρέπει να δοθεί στο γεγονός ότι τα διαθέσιμα στοιχεία σε εθνικό επίπεδο είναι ετερογενή. Παρότι σε όλες τις (υπό διερεύνηση) χώρες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, σε σχέση

²⁸ Inclusion Europe: Έκθεση για την κατάσταση της συνεκπαίδευσης στην Ευρώπη, Βρυξέλλες 2009, σελίδα 8.

με τα ποσοστά φοίτησης μαθητών σε σχολεία και για διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, δεν διατίθενται αναλυτικά στοιχεία σε όλες τις χώρες σε σχέση με τη φοίτηση των μαθητών με αναπηρίες και ακόμα λιγότερο για μαθητές με νοητικές αναπηρίες.

Ορισμένες χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Λιθουανία και η Ισπανία αναφέρουν ότι η πλειοψηφία των παιδιών με νοητικές αναπηρίες είναι ενταγμένα σε γενικά δημοτικά σχολεία, αλλά τα παιδιά με πολύπλοκες ανάγκες φοιτούν σε ειδικά σχολεία. Στην Αυστρία, η εφαρμογή εκπαιδευτικών πολιτικών για τη συνεκπαίδευση ποικίλλει: ορισμένα ομόσπονδα κρατίδια (Landers) έχουν ουσιαστικά εγκαταλείψει τη χωριστή σχολική εκπαίδευση (σε γενικά ή ειδικά σχολεία), ενώ άλλα μόλις αρχίζουν να εξερευνούν την ενιαία εκπαίδευση. Πάντως, στην Ολλανδία, η πλειοψηφία αυτών των μαθητών διδάσκονται ακόμη μέσα σε ειδικά σχολεία. Στο Βέλγιο, τα περισσότερα παιδιά με νοητικές αναπηρίες πηγαίνουν σε ειδικά δημοτικά σχολεία. Επιπλέον, ορισμένα παιδιά δεν πηγαίνουν στο σχολείο αλλά σε κέντρο ημερήσιας φροντίδας, για παιδιά τα οποία δεν φοιτούν σε σχολείο, τα περισσότερα από τα παιδιά αυτά έχουν χαρακτηριστεί ως έχοντα σύνθετες και πολλαπλές αναπηρίες.

Τα δεδομένα και οι πληροφορίες που συλλέχτηκαν από αυτή την έρευνα δεν παρέχουν μια ομοιογενή εικόνα της κατάστασης στην Ευρώπη. Οι περισσότεροι εμπειρογνώμονες αναφέρουν **επιτεύγματα, σε σχέση με τη συνεκπαίδευση, τα οποία αφορούν μεμονωμένους μαθητές παρά συστημικές αλλαγές.** Φαίνεται ότι πολλές χώρες έχουν κάνει κάποιες προσπάθειες να κάνουν τα γενικά εκπαιδευτικά τους συστήματα πιο συμμετοχικά. Το αποτέλεσμα είναι, ωστόσο, ότι μόνο μια μειοψηφία των παιδιών με νοητικές αναπηρίες έχουν ενταχθεί στην συνήθη εκπαίδευση με την υποστήριξη την οποία χρειάζονται.

Παρότι κάποια πράγματα επιτεύχθηκαν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, **η πρόσβαση στην επαγγελματική κατάρτιση παραμένει ιδιαίτερα φτωχή. Η έλλειψη ευκαιριών για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες είναι προφανής.** Σε σχέση με την Κύπρο, αναφέρεται η έλλειψη επιλογών και εμπειριών σε σχέση με επαγγέλματα τα οποία ενδέχεται να ταιριάζουν με τα ενδιαφέροντα των νέων με αναπηρίες. Παρόμοια, στη Γαλλία, η επαγγελματική κατάρτιση για νέους με νοητικές αναπηρίες είναι σε μεγάλο βαθμό ανεπαρκής από άποψη ποιότητας,

ποσότητας και ποικιλίας. Στη Φινλανδία, τα συμβατικά επαγγελματικά εργαστήρια σπάνια μόνο εφαρμόζουν την αρχή της ένταξης-συμμετοχής. Η επαγγελματική εκπαίδευση νέων με νοητικές αναπηρίες παρέχεται κυρίως σε σχολές επαγγελματικής κατάρτισης για ανθρώπους με ειδικές ανάγκες. Οι θέσεις που προσφέρονται είναι πολύ λίγες ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις. Στη Φινλανδία, οι φορείς οι οποίοι προσφέρουν επαγγελματική εκπαίδευση και εξυπηρετούν και τους νέους με νοητικές αναπηρίες είναι ανομοιόμορφα κατανομημένοι σε όλες τις περιφέρειες.

C. Υποστήριξη των οικογενειών για τη συνεκπαίδευση.

Σχεδόν όλες οι εκθέσεις εισηγούνται ότι οι γονείς έχουν, σε κάποιο βαθμό, το δικαίωμα να επιλέξουν τη γενική ή την ειδική εκπαίδευση σύμφωνα με αυτό που επιθυμούν για τα παιδιά τους. Ωστόσο, οι γονείς οι οποίοι ερωτήθηκαν **περιγράφουν συχνά την εφαρμογή του «δικαιώματος επιλογής» ως μία μακριά και δύσκολη μάχη**. Οι οικογένειες σπάνια λαμβάνουν επαρκή πληροφόρηση, σε σχέση με τη διαθέσιμη υποστήριξη, όταν επιλέγουν να εγγράψουν το παιδί τους στο γενικό σχολείο.

Στην Ιρλανδία, ένα βασικό στοιχείο για την Εκπαίδευση Προσώπων με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες, με βάση το νόμο 2004 ο οποίος έχει εφαρμοστεί, είναι η καθιέρωση του Εθνικού Συμβουλίου για την Ειδική Εκπαίδευση (NCSE), το οποίο έχει ως στόχο να σχεδιάζει και να συντονίζει την παροχή εκπαίδευσης σε παιδιά με αναπηρίες²⁹. Οι Διοργανωτές για τις Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (SENOs) απασχολούνται από το εν λόγω Συμβούλιο (NCSE) ως συνδετικός κρίκος για τους γονείς στην περιοχή τους. Παρότι οι Διοργανωτές για τις Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (SENOs) αποτελούν τον τοπικό φορέα ενημέρωσης των γονέων, υπάρχει μία προφανής σύγκρουση δεδομένου ότι ο φορέας ενημέρωσης για τα πιθανά μέτρα εκπαιδευτικής υποστήριξης είναι, επίσης, αυτός ο οποίος αποφασίζει τι υποστηρικτικά μέτρα πρόκειται να διατεθούν στο συγκεκριμένο παιδί. Από τους γονείς εκφράστηκαν σοβαρές ανησυχίες σχετικά με την ικανότητά τους (των SENOs) να παρέχουν αμερόληπτη πληροφόρηση, δεδομένου του ρόλου τους που αφορά και στην κατανομή των πόρων. Η

²⁹ Έκθεση για την Ιρλανδία, σελίδα 6.

έλλειψη μίας ανεξάρτητης διαδικασίας προσφυγών αποτελεί επίσης ένα μείζονα λόγο ανησυχίας³⁰.

Παρόμοια στη Σλοβακία και την Τσεχία οι γονείς έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν μεταξύ γενικών σχολείων, ειδικών τάξεων σε γενικά σχολεία και ειδικών σχολείων σε συνεργασία με τα Κέντρα Ειδικής Εκπαίδευσης, τα οποία παρέχουν μία παιδαγωγική διάγνωση και τη σύσταση (γνωμοδότηση για τα αναγκαία μέτρα εκπαιδευτικής υποστήριξης) η οποία απαιτείται κατά την εγγραφή ενός μαθητή στο σχολείο. Ωστόσο, η απόφαση της αποδοχής του παιδιού με νοητική αναπηρία στο σχολείο παραμένει στα χέρια του διευθυντή, ο οποίος αξιολογεί τις «συνθήκες και τις δυνατότητες του σχολείου» και αναλόγως αποφασίζει. Σε περίπτωση άρνησης του παιδιού, οι γονείς πρέπει να ενημερωθούν για τους λόγους. Ωστόσο, οι γονείς δεν έχουν σχεδόν καθόλου νομικά μέσα ώστε να προσφύγουν κατά της (αρνητικής) απόφασης. Η έκθεση της Σλοβακίας προσθέτει ότι τα Κέντρα Ειδικής Εκπαίδευσης συνεργάζονται στενά με τα ειδικά σχολεία. Ως εκ τούτου ένα θέμα ανησυχίας επίσης είναι ότι δεν υπάρχει ανεξάρτητη διαδικασία προσφυγών, εάν οι γονείς δεν συμφωνούν με τη σύστασή τους.

Τέλος, στην Ελλάδα³¹, τα παιδιά με σοβαρές νοητικές αναπηρίες τα οποία είναι εγγεγραμμένα σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) δεν έχουν σχεδόν καμία πιθανότητα να ενταχθούν σε γενικά σχολεία. Οι γονείς, οι οποίοι ερωτήθηκαν, θεωρούν τις ΣΜΕΑΕ όχι ως ένα φορέα εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης, αλλά «φορέα φύλαξης» των παιδιών. Ως εκ τούτου πολλά παιδιά λαμβάνουν εκπαιδευτική υποστήριξη με ιδιωτικά μαθήματα με δαπάνες των γονέων.

Η περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση σε αγροτικές περιοχές αναφέρθηκε για αρκετές χώρες. Στη Λετονία, οι οικογένειες σε αγροτικές περιοχές πρέπει να καλύπτουν μεγάλες αποστάσεις για να οδηγήσουν τα παιδιά τους στο εκπαιδευτικό ίδρυμα και αυτό συχνά αποτρέπει τους φτωχούς γονείς από την παροχή κατάλληλης εκπαίδευσης στο παιδί τους.

³⁰ Ibidem.

³¹ Η ελληνική νομοθεσία περιέχει διατάξεις οι οποίες αποκλείουν τα παιδιά με σοβαρές νοητικές ή σύνθετες αναπηρίες από τα γενικά σχολεία και προωθούν το διαχωρισμό τους σε ΣΜΕΑΕ και μέσα σε χώρους ιδρυμάτων, ή σε φορείς επαγγελματικής κατάρτισης ιδιωτικού δικαίου οι οποίοι επιχορηγούνται από το Υπουργείο Υγείας και βρίσκονται εκτός εκπαιδευτικού συστήματος. Έκθεση για την Ελλάδα, σελίδα 8.

Συχνά αυτά τα παιδιά αναγκάζονται να ζουν μακριά από τις οικογένειές τους για να αποκτήσουν μια εκπαίδευση. Επιπλέον, πολλά παιδιά έχουν εγγραφεί για κατ'οίκον εκπαίδευση - παιδιά με σοβαρές αναπηρίες και/ή σε αγροτικές περιοχές. Αυτά τα παιδιά δεν λαμβάνουν κατάλληλη σχολική εκπαίδευση ή δεν λαμβάνουν καθόλου σχολική εκπαίδευση!

D. Πηγές για την υποστήριξη μίας ποιοτικής εκπαίδευσης.

Όπου υπάρχει μία επιτυχία είναι συνήθως «ad hoc» και συχνά έχει επιτευχθεί μόνο λόγω της προσήλωσης ενός δασκάλου ή ενός διευθυντή στην πραγματοποίηση της ένταξης και συχνά χωρίς πόρους ή υποστήριξη από το εκπαιδευτικό σύστημα.

Όλες οι εκθέσεις, αναφέρουν ότι, τον περισσότερο χρόνο, **οι μαθητές σε γενικά σχολεία διδάσκονται από υποστηρικτικό προσωπικό αντί για εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς**. Οι κύριοι λόγοι που αναφέρθηκαν γι' αυτή την πραγματικότητα είναι **η έλλειψη εκπαίδευσης των γενικών δασκάλων**, οι οποίοι «ξαφνικά» έχουν να αντιμετωπίσουν ένα μεγάλο αριθμό μαθητών και δυσκολεύονται να παρέχουν εξατομικευμένη υποστήριξη όταν χρειάζεται, καθώς και **η έλλειψη οικονομικής δυνατότητας για την πρόσληψη επιπλέον επαγγελματιών με διαφορετικές ειδικότητες στα σχολεία** (Πορτογαλία).

Στην Ιρλανδία, ο ρόλος των Βοηθών Ειδικών Αναγκών (SNA) έχει προκαλέσει προβλήματα εξαιτίας της έλλειψης αναφοράς του εκπαιδευτικού τους ρόλου στο επίσημο καθηκοντολόγιο τους. Παρότι η συνδρομή στην ανάπτυξη του παιδιού, από εκπαιδευτική άποψη, δεν αποτελεί –τεχνικά– μέρος του ρόλου ενός Βοηθού Ειδικών Αναγκών, ο ρόλος έχει εξελιχθεί έτσι ώστε, πλέον, οι γονείς θεωρούν αυτό το τμήμα της δουλειάς του βασικό και όταν μεμονωμένοι Βοηθοί ειδικών Αναγκών αναλάβουν αυτό το ρόλο, οι γονείς λένε ότι η ανάπτυξη του παιδιού ωφελείται σε μεγάλο βαθμό. Πολλοί γονείς δηλώνουν ότι το παιδί τους δεν θα μπορούσε να συνεχίσει στη γενική εκπαίδευση, χωρίς την υποστήριξη ενός Βοηθού Ειδικών Αναγκών (SNA).

Στη Γαλλία, συμβαίνει συχνά τα παιδιά να μην γίνουν δεκτά σε ένα σχολείο, εάν δεν υπάρχουν Βοηθοί Ειδικών Αναγκών. Τον Ιανουάριο του 2010, σύμφωνα με το UNAPEI³², 4.213 παιδιά περίμεναν για Βοηθούς Ειδικών Αναγκών προκειμένου να εγγραφούν σε σχολείο. Την ίδια στιγμή όμως, οι Βοηθοί Ειδικών Αναγκών δεν έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση και οι συμβάσεις τους είναι επισφαλείς, με συνέπεια τη συχνή εναλλαγή τους. Οι ειδικευμένες υπηρεσίες οι οποίες λειτουργούν παράλληλα με τα σχολεία δεν είναι σε θέση να υποστηρίξουν τη συνεκπαίδευση στα γενικά σχολεία σε ικανοποιητικό βαθμό.

Τέλος από την Ιταλία, όπου τα ειδικά σχολεία καταργήθηκαν το 1977, αναφέρεται ότι οι μαθητές με αναπηρίες συχνά απομονώνονται από την μαθητική ομάδα της τάξης στην οποία ανήκουν και οδηγούνται σε χώρους οι οποίοι προορίζονται για ατομικές δραστηριότητες, με αποτέλεσμα την «εκ νέου δημιουργία ειδικών τάξεων»³³.

Το επιχείρημα το οποίο αναφέρθηκε επανειλημμένα από τους εθνικούς εμπειρογνώμονες είναι ότι οι διαθέσιμοι πόροι χορηγούνται κατά κύριο λόγο για χωριστή σχολική εκπαίδευση παρά για την υποστήριξη της ένταξης στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα. Αυτή είναι η περίπτωση, για παράδειγμα της Βουλγαρίας, όπου ο προϋπολογισμός για κάθε παιδί το οποίο εκπαιδεύεται σε ειδικό σχολείο μπορεί να είναι έως και τρεις φορές υψηλότερος από ό, τι εάν εκπαιδεύταν σε γενικό σχολείο³⁴.

Στην Αυστρία, η έρευνα η οποία διεξήχθη στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος «Ποιότητα στην Ειδική Εκπαίδευση»³⁵, αποκάλυψε ότι υπάρχουν ζητήματα ποιότητας σε σχέση με τη διδασκαλία σε γενικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Κατά την άποψη των ερωτηθέντων, υπάρχει έλλειψη επάρκειας στα ίδια τα σχολεία. Επιπλέον, εντόπισαν **κακές γενικές συνθήκες, αμφίβολη διαχείριση των πόρων** (μόνο τμηματική χρήση των πόρων οι οποίοι διατέθηκαν για την ένταξη) **και δυσμενείς συνθήκες στις τάξεις της γενικής**

³² Το UNAPEI είναι μία οργάνωση «ομπρέλλα» η οποία εκπροσωπεί οργανώσεις που υποστηρίζουν άτομα με νοητικές αναπηρίες και τις οικογένειές τους.

³³ www.anfaas.net, www.fishonlus.it

³⁴ Όταν εφαρμόζεται εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ο προϋπολογισμός ανά παιδί είναι BGN2.475 (€1.230) ενώ για ένα παιδί τοποθετημένο σε ειδικό σχολείο ποικίλει από BGN 3.353 (€1.670) σε BGN 6.116 (€3.050).

³⁵ Specht, W., Pirchenegger L. G., Seel A. et al. (2006): Qualität in der Sonderpädagogik. Ein Forschungs- und Entwicklungsprojekt. Forschungsansatz, Ergebnisse, Schlussfolgerungen. Graz. Bifie-Report.

δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (με τμήματα ένταξης να χρησιμοποιούνται ως αποθήκη για όλους τους μαθητές με χαμηλές επιδόσεις στο σχολείο).

Στην Ισπανία, η διαδικασία για τη συνεκπαίδευση των μαθητών με νοητικές αναπηρίες αντιμετωπίζει **δυσκολίες και εμπόδια, ιδίως στον τομέα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης**³⁶. Η έκθεση για την Ισπανία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι δυσκολίες και οι προκλήσεις οι οποίες διακρίνονται στα γενικά σχολεία δεν έχουν ως βάση τις νοοτροπίες αλλά, αφενός, την έλλειψη πόρων, αφετέρου, την έλλειψη ενός διαφορετικού είδους «υποστήριξης», όπως είναι η συνεχής επιμόρφωση και οι ψυχοπαιδαγωγική συμβουλευτική για τους εκπαιδευτικούς, τους βοηθούς εκπαίδευσης ή τους προσωπικούς βοηθούς οι οποίοι βοηθούν τα παιδιά να ζήσουν μια πιο αυτόνομη ζωή, ο καλύτερος συντονισμός μεταξύ των επαγγελματιών και μεταξύ των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών υπηρεσιών, κλπ.

Τέλος πρόσφατες πολιτικές αποφάσεις, οι οποίες ελήφθησαν ως απάντηση στην οικονομική κρίση, επηρέασαν τις προσπάθειες προς την κατεύθυνση της συμμετοχικής εκπαίδευσης. Στοιχεία μπορεί να αντιληφθεί κανείς, για παράδειγμα, στην Ιρλανδία και τη Λετονία. Η Ιρλανδική Εκπαίδευση Ανθρώπων με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες νόμος 2004 (EPSEN) προτείνει ότι η εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρίες πρέπει να πραγματοποιείται μέσα σε ένα περιβάλλον συμμετοχικό (χωρίς αποκλεισμούς) και ότι οι άνθρωποι με αναπηρίες πρέπει να έχουν το ίδιο δικαίωμα στην εκπαίδευση, όπως οι συνομήλικοί τους. Ωστόσο, η πλήρης εφαρμογή του EPSEN αναβλήθηκε επ' αόριστον τον Οκτώβριο του 2008 για οικονομικούς λόγους³⁷. Βασικές διατάξεις του νόμου δεν εφαρμόστηκαν, κυρίως τα Εξατομικευμένα Εκπαιδευτικά Προγράμματα. Στη Λετονία, ενώ τα στοιχεία και τα σχόλια που παρείχαν τα υπουργεία στην έκθεση του κράτους (προς τη Διεθνή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού) από το 2005 δείχνουν μία αύξηση του αριθμού των μαθητών με ειδικές ανάγκες, οι οποίοι φοιτούν σε γενικά σχολεία³⁸, η κρίση έχει υπονομεύσει αυτή την πρόσφατη βελτίωση.

³⁶ Κόκκινη Βίβλος της Εκπαίδευσης από τη ΜΚΟ *Φόρουμ Ανεξάρτητης Ζωής* <http://www.forovalidaindependiente.org/node/225>

³⁷ Έκθεση για την Ιρλανδία, σελίδα 6.

³⁸ Συνεντεύξεις από κυβερνητικούς φορείς της Λετονίας: Υπουργείο Πρόνοιας, Υπουργείο Υγείας, Κέντρο Εκπαιδευτικού Περιεχομένου, Κεντρικό Στατιστικό Γραφείο.

Κατά τα έτη 2008-2009, υπήρξε μία ραγδαία μείωση του αριθμού των σχολείων, των μαθητών και των εκπαιδευτικών³⁹.

Ε. Εκπαιδευτική πορεία των παιδιών με νοητικές αναπηρίες

Το ανησυχητικό θέμα της έλλειψης συνοχής στην εκπαιδευτική εξέλιξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αναφέρθηκε σε διάφορες εκθέσεις. Αυτή η έλλειψη συνοχής καταλήγει να **διαταράσσει την εκπαιδευτική πορεία των παιδιών με νοητικές αναπηρίες**. Η ανεπαρκής υποστήριξη και η έλλειψη πόρων μπορούν να οδηγήσουν αυτά τα παιδιά στο να πηγαиноέρχονται ανάμεσα στο γενικό και το ειδικό σχολείο. Παρόμοια, η περιορισμένη πρόσβαση στη γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και η έλλειψη υποστήριξης κατά τη μεταβατική περίοδο είναι βασικοί παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στο να διαταράσσονται οι εκπαιδευτικές πορείες των παιδιών με νοητικές αναπηρίες σε σύγκριση με άλλους μαθητές.

Για παράδειγμα στην Αυστρία, η ασυνέχεια της σχολικής πορείας παρουσιάζεται ως εξής: *«τελικά, οι γονείς έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν εάν το παιδί θα εκπαιδευτεί σε γενικό ή σε ειδικό σχολείο. Ωστόσο, η ενιαία εκπαίδευση προσφέρεται σε δημοτικά σχολεία, γενικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και, λιγότερο συχνά, σε ακαδημαϊκά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αλλά μέχρι το όγδοο έτος μόνο. Δεν υπάρχει νομική διάταξη για τη συνέχιση της ένταξης παιδιών με νοητικές αναπηρίες στα γενικά ανώτερα δευτεροβάθμια σχολεία (μετά την 9^η βαθμίδα). Κατά συνέπεια, τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες πρέπει να μεταφερθούν σε ειδικό σχολείο προκειμένου να συνεχίσουν τη σχολική τους εκπαίδευση. Η πρόσβαση σε επίπεδο ανώτερης δευτεροβάθμιας σχολικής εκπαίδευσης δεν τους επιτρέπεται»⁴⁰.*

Παρόμοια στη Λιθουανία, μελέτες οικογενειών δείχνουν ότι συχνά τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες έχουν εγγραφεί στη γενική εκπαίδευση. Ωστόσο οι γονείς αναγκάστηκαν να οδηγήσουν το παιδί σε ειδικό σχολείο εξαιτίας της έλλειψης ανοχής, η οποία επιδείχθηκε από

³⁹ Βλ. την Έκθεση του κράτους για την εφαρμογή της ΔΣΔΠ της Λετονίας από το 2005: <http://www.lm.gov.lv/text/1318>

⁴⁰ Έκθεση για την Αυστρία, σελίδα 9.

άτομα χωρίς αναπηρία, κυρίως, τους γονείς παιδιών χωρίς αναπηρίες, ή εξαιτίας της αδυναμίας των εκπαιδευτικών να ανταποκριθούν στις ανάγκες των παιδιών.

Η μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι επίσης προβληματική. Στη Γαλλία, το 55 τοις εκατό των παιδιών με νοητικές αναπηρίες εγκαταλείπουν το σχολικό σύστημα μεταξύ πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (σε σύγκριση με το 17 τοις εκατό των παιδιών χωρίς αναπηρία)⁴¹. Στην Κύπρο, αδυναμία του συστήματος στην πραγματικότητα αποτελεί η έλλειψη συντονισμού και κοινής δράσης μεταξύ πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επίσης στην Ιρλανδία, δεν υπάρχει αυτόματο σύστημα μεταφοράς των πόρων από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η μελέτη περιπτώσεων δείχνει ότι υπάρχει ένα σημαντικό κενό, όταν το παιδί αφήνει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, το οποίο δυσκολεύει πολύ την κατάσταση για τα παιδιά που αλλάζουν βαθμίδα.

Στην Ελλάδα οι γονείς (στις περιπτώσεις που μελετήθηκαν) δεν είχαν τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ γενικού και ειδικού δημόσιου σχολείου. Μερικά παιδιά παρακολούθησαν το γενικό δημοτικό σχολείο, ύστερα από επίμονες προσπάθειες των γονέων. Παρά το γεγονός αυτό, τα παιδιά στη συνέχεια οδηγήθηκαν σε ειδικό σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, λόγω της έλλειψης των νομίμως προβλεπομένων προϋποθέσεων σε σχέση με την εξατομικευμένη υποστήριξη και τα τμήματα ένταξης στο γενικό σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης⁴².

Όπως αναφέρθηκε από τον εμπειρογνώμονα του Ηνωμένου Βασιλείου, «η μετάβαση αποτελεί ένα βασικό ζήτημα για τους γονείς των παιδιών με νοητικές αναπηρίες ιδιαίτερα η μετάβαση μετά το σχολείο. **Τα σχολεία δεν προβαίνουν σε επαρκή σχεδιασμό πριν την αναγκαία αποχώρηση του νεαρού ατόμου.** Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι νέοι να μην είναι σε θέση να έχουν πρόσβαση στην απασχόληση, την κατάρτιση ή την επιμόρφωση, τα οποία θα μπορούσαν να τους επιτρέψουν να κατακτήσουν τη θέση τους ως μέλη της κοινότητας.⁴³»

⁴¹ Τρίτη και τέταρτη περιοδικές εκθέσεις της Γαλλίας προς την Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού, 11 Σεπτεμβρίου 2007 <http://www.unicef.fr/userfiles/3%20et%204%20emes%20rapports%20periodiques%20de%20la%20France.pdf>

⁴² Έκθεση για την Ελλάδα, σελίδα 8.

⁴³ ENABLE, απάντηση στην Επιτροπή της ΔΣΔΠ, Καταληκτικές Παρατηρήσεις, 2009.

Ενώ υπάρχει μια πραγματική δέσμευση, στην Ισπανία, για την επίτευξη της ένταξης-συμμετοχής, την ίδια στιγμή αναφέρονται η σημαντική ματαίωση και η αυξανόμενη απογοήτευση μεταξύ των οικογενειών των παιδιών με νοητικές αναπηρίες⁴⁴: *«Ένα από τα εμπόδια είναι η ύπαρξη ενός διπλού δικτύου των " γενικών" και των " ειδικών" σχολείων τα οποία είναι συνδεδεμένα μεταξύ τους σαν συγκοινωνούντα δοχεία. Όσο πιο αργές είναι οι διαδικασίες για τη βελτίωση και την καινοτομία ώστε να υποδεχτούν μαθητές με νοητικές αναπηρίες, μεταξύ των άλλων, στα γενικά σχολεία, τόσο λιγότερο ικανοποιητική είναι η εκπαίδευση για τις οικογένειες και τους ίδιους τους μαθητές στα σχολεία αυτά και τόσο χαμηλότερη η ποιότητα των κοινωνικών σχέσεων τους. Σε αυτό το πλαίσιο, τα ειδικά σχολεία ικανοποιούν βραχυπρόθεσμα αυτές τις ανάγκες, και ανακουφίζουν τα γενικά σχολεία από την πίεση. Για τον ίδιο λόγο, τα γενικά σχολεία εμφανίζονται να μην σπεύδουν να προβούν σε βελτιώσεις οι οποίες θα μπορούσαν να βοηθήσουν τους μαθητές με νοητικές αναπηρίες να ενταχθούν. Ως εκ τούτου, **η σχολική ζωή πολλών παιδιών με νοητικές αναπηρίες σήμερα χαρακτηρίζεται από συνεχή ρήγματα στη σχολική τους σταδιοδρομία τα οποία προκαλούνται από την αλλαγή σχολείων και τη συνδεόμενη αρνητική επίδραση που έχει αυτό στην κοινωνική και την προσωπική τους εξέλιξη**».*

VII. Προστασία της υγείας

Άρθρο 23 ΔΣΔΠ

(...)

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ανάπηρων παιδιών να τυγχάνουν ειδικής φροντίδας και ενθαρρύνουν και εξασφαλίζουν, στο μέτρο των διαθέσιμων πόρων, την παροχή, μετά από αίτηση, στα ανάπηρα παιδιά που πληρούν τους απαιτούμενους όρους και σε αυτούς που τα έχουν αναλάβει, μίας βοήθειας προσαρμοσμένης στην κατάσταση του παιδιού και στις

⁴⁴ Έκθεση για την Ισπανία, σελίδα 12.

περιστάσεις των γονέων του ή αυτών στους οποίους τα έχουν εμπιστευτεί.

Άρθρο 24 ΔΣΔΠ

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατό επίπεδο υγείας και να επωφελείται από τις υπηρεσίες ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης αναπήρων. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να διασφαλίσουν το ότι κανένα παιδί δεν θα στερείται το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες αυτές. (...)

A. Πρόσβαση των παιδιών με νοητικές αναπηρίες σε φροντίδα υγείας.

Η εθνική νομοθεσία, στις υπό διερεύνηση χώρες, εξασφαλίζει την πλήρη πρόσβαση όλων των παιδιών σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης χωρίς διακρίσεις. Οι εθνικοί εμπειρογνώμονες αναφέρουν ότι τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες έχουν κατ' αρχήν την ίδια πρόσβαση στη φροντίδα υγείας, όπως τα άλλα παιδιά, επωφελούνται από πολιτικές πρόληψης για την υγεία (εμβόλια και υποχρεωτικές επισκέψεις σε γιατρούς, έλεγχοι), και έχουν πρόσβαση στις ίδιες γενικές υπηρεσίες για την υγεία οι οποίες καλύπτονται από τα δημόσια συστήματα ασφάλισης. Τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες δικαιούνται τις παροχές ασθένειας οι οποίες παρέχονται στο πλαίσιο της καθολικής και δωρεάν κάλυψης της κοινωνικής ασφάλισης. Η έκθεση της UNICEF για τα παιδιά με αναπηρίες σε χώρες υπό μετάβαση επιβεβαιώνει, επίσης, ότι οι έλεγχοι είναι ευρέως και τακτικά διαθέσιμοι στις χώρες αυτές⁴⁵.

Ωστόσο, η περίθαλψη είναι επίσης ένα πεδίο με σοβαρές αποκλίσεις μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Χώρες, όπως η Αυστρία ή η Γαλλία παρέχουν σημαντικά μέτρα για την προστασία της υγείας, και στα παιδιά με νοητικές αναπηρίες. Από την άλλη πλευρά, στη

⁴⁵ UNICEF, *Παιδιά και αναπηρία σε Μετάβαση στα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης/Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CEE/CIS) και κράτη της Βαλτικής*, Innocenti Insight, 2005, σελίδα 35.

Βουλγαρία, η κάλυψη όλων των παιδιών από το δημόσιο ασφαλιστικό σύστημα υγείας είναι καθεαυτό ένα επίτευγμα.

Παρότι σε όλες τις χώρες υπάρχουν συστήματα δωρεάν και καθολικής υγειονομικής περίθαλψης, η πρόσβαση στην περίθαλψη παραμένει άνιση. Όταν η καθολική υγειονομική κάλυψη είναι χαμηλού επιπέδου, η προστασία της υγείας των παιδιών με νοητικές αναπηρίες δεσμεύει οικονομικά τους γονείς. Έτσι το κόστος της περίθαλψης (ιατροφαρμακευτική/οδοντιατρική/νοσοκομειακή περίθαλψη και ειδικές θεραπείες) των παιδιών με νοητικές αναπηρίες θέτει τις οικογένειές τους σε οικονομικό κίνδυνο (ανέχεια). Επιπλέον, οι εθνικοί εμπειρογνώμονες αναφέρουν περιπτώσεις διακρίσεων λόγω της αναπηρίας. Στη Λιθουανία, λόγω της ανεπάρκειας χρηματοδότησης, παρέχονται πιο ποιοτικές υπηρεσίες θεραπείας στα παιδιά χωρίς αναπηρίες, ενώ τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες αντιμετωπίζονται πιο συχνά με ακατάλληλο τρόπο. Στη Ρουμανία, ο πατέρας του ενός αγοριού με σύνδρομο Down, με σοβαρή νοητική αναπηρία και συγγενή δυσπλασία καρδιάς, δήλωσε ότι *«κατά τη διάρκεια της νοσηλείας, λόγω του υψηλού κόστους της ιατρικής θεραπείας, οι γιατροί τον θεωρούσαν χαμένη υπόθεση και το παιδί δεν μπορούσε να επωφεληθεί από μία ολοκληρωμένη θεραπεία»*. Ωστόσο, ο εθνικός εμπειρογνώμονας από τη Βουλγαρία αναφέρει ότι η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη είναι περιορισμένη για όλους τους πολίτες, συνεπώς και για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες. Αυτό οφείλεται στο περιορισμένο πεδίο εφαρμογής των υπηρεσιών για την υγεία οι οποίες καλύπτονται οικονομικά από το Εθνικό Ταμείο Ασφάλισης Υγείας.

B. Προγεννητική διάγνωση

Ο πλήρης προγεννητικός έλεγχος εξασφαλίζεται στις περισσότερες χώρες. Μόνο στη Ρουμανία, οι γονείς ανέφεραν ότι δεν έχουν τη δυνατότητα μίας προγεννητικής διάγνωσης.

C. Έγκαιρη διάγνωση και πρώιμη παρέμβαση

Οι ερωτηθέντες γονείς, από τη μία χώρα στην άλλη, έχουν διαφορετικές εμπειρίες σε σχέση με την έγκαιρη διάγνωση μετά τον τοκετό και την πρώιμη παρέμβαση. Παρά ταύτα, οι γονείς παραμένουν συχνά δυσαρεστημένοι, όχι μόνο από την έλλειψη των υπηρεσιών ή την ποιότητά τους, αλλά και από το χρονικό διάστημα αναμονής για πρόσβαση στην ιατρική υπηρεσία.

Στην Ιρλανδία, οι εμπειρίες των γονέων όταν, μετά τον τοκετό, μαθαίνουν την αναπηρία του παιδιού συχνά εξαρτώνται από τον μεμονωμένο επαγγελματία με τον οποίο έρχονται σε επαφή, αντί να υπάρχει μια συντονισμένη στρατηγική, στην οποία να συμπεριλαμβάνεται η συμβουλευτική και η υποστήριξη προς τους γονείς.

Οι γαλλικές εκθέσεις, οι οποίες υποβλήθηκαν στη Διεθνή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού το 2007⁴⁶, υπογραμμίζουν τη σημασία της Υπηρεσίας Προστασίας της Υγείας της Μητέρας και του Παιδιού (PMI) στη διαχείριση της ιατρικής περίθαλψης και των μέτρων υγειονομικής πρόληψης για παιδιά μέχρι έξι ετών. Το PMI συνεργάζεται με τις κοινωνικές υπηρεσίες σε περιπτώσεις που αφορούν σε παιδιά ηλικίας κάτω των έξι ετών και επίσης συμμετέχει σε προγεννητικούς ελέγχους. Οι γονείς παραπονιούνται, αφενός, για την έλλειψη πληροφόρησης σε σχέση με τα εξειδικευμένα ζητήματα του παιδιού τους, αφετέρου, για τη θλιβερή εικόνα που προβάλλεται ως προς τις μελλοντικές δυνατότητες του παιδιού. Ωστόσο, τα κέντρα πρώιμης παρέμβασης (Centres d' Action Médico-Social Précoce) εξασφαλίζουν την έγκαιρη ανίχνευση και διάγνωση των αναπτυξιακών προβλημάτων παιδιών μέχρι την ηλικία των έξι ετών. Μετά τη διάγνωση, διεπιστημονικές ομάδες παρέχουν υπηρεσίες αποκατάστασης και υποστήριξη στους γονείς, στο Κέντρο ή στο σπίτι. Οι γονείς εκτιμούν την ύπαρξη μιας τέτοιας υπηρεσίας.

Μία από τις κύριες ανησυχίες, όπως προκύπτει από τις μαρτυρίες των γονέων, είναι η ανάγκη για εξειδικευμένο και υποστηρικτικό προσωπικό το οποίο θα ανακοινώσει τη διάγνωση μετά τη γέννηση: «*αν το ήξερα δεν θα προσπαθούσα θεωρώντας το χαμένη υπόθεση*» συνοψίζει μία

⁴⁶ Βλ. Τρίτη και τέταρτη περιοδικές εκθέσεις της Γαλλίας στην Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού, 11 Σεπτεμβρίου 2007 <http://www.unicef.fr/userfiles/3%20et%204%20emes%20rapports%20periodiques%20de%20la%20France.pdf>

μητέρα Ελληνίδα⁴⁷. Μία μητέρα από την Τσεχία μίλησε για τις εμπειρίες της κατά την περίοδο μετά τη γέννηση της κόρης της με σύνδρομο Down το 2005. «*Είχα έξι φορές περισσότερες πιθανότητες να αποκτήσω παιδί με νοητικές αναπηρίες...Και αρνήθηκα να κάνω αμνιοκέντηση, επειδή ήξερα ότι θα μπορούσε να βλάψει το παιδί. Ακόμα κι αν ήξερα 100% ότι το παιδί είχε σύνδρομο Down, σίγουρα δεν θα το είχα σκοτώσει. Μετά τη γέννηση, εγώ ήξερα ότι ήταν ένα παιδί με σύνδρομο Down. (..) Με άφησαν μόνη και δεν μου είπαν τίποτα για μεγάλο χρονικό διάστημα μέχρι το επόμενο πρωί. Υπήρξε μια επίσκεψη, και ένας γιατρός σταμάτησε και με ρώτησε για διάφορα όπως πώς μου άρεσε το γεύμα μου και ούτω καθεξής ... Τελικά, με ρώτησε στεγνά αν ήξερα ότι το παιδί μου είχε σύνδρομο Down. Ρώτησα τι θα μπορούσαμε να περιμένουμε. Ο γιατρός απάντησε ότι δεν ήξερε πολλά, αλλά ότι το παιδί δεν θα πάει σε κανονικό σχολείο και ότι δεν θα μάθει τίποτα...». Αρκετές εβδομάδες μετά τη γέννηση, κατά τη διάρκεια επισκέψεων σε δομές υγειονομικής περίθαλψης, αυτή η μητέρα είχε την αίσθηση ότι ανέμεναν μια έκφραση της ενοχής της για τη γέννηση του παιδιού με αναπηρία. "*Με ρώτησαν γιατί δεν είχα πάει για αμνιοκέντηση. Όλοι οι γιατροί με ρώτησαν μήπως το ήξερα εκ των προτέρων κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης και έλεγα ψέματα στο γιατρό, έτσι ώστε να μην με αναφέρει παντού λέγοντας ότι η μητέρα ήξερε ότι θα γεννήσει ένα παιδί με σύνδρομο Down*».*

D. Ψυχική υγεία.

Οι εθνικοί εμπειρογνώμονες σχολίασαν ιδιαίτερα την έλλειψη υπηρεσιών ψυχικής υγείας για τα παιδιά σε πολλές χώρες. Στην Ισπανία και στην Ιταλία, η έλλειψη εξειδικευμένης περίθαλψης στον τομέα της ψυχικής υγείας αποτελεί μια σημαντική έλλειψη στο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης. Ως εκ τούτου, τα προβλήματα ψυχικής υγείας που αντιμετωπίζουν τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες τείνουν να θεωρούνται ως αναπόσπαστο μέρος της αναπηρίας τους, όταν αυτό δεν συμβαίνει, και ως αποτέλεσμα δεν λαμβάνουν καμία θεραπεία γι' αυτά.

Επιπλέον, στη Λετονία τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες (με διαταραχές συμπεριφοράς), συχνά τοποθετούνται σε ψυχιατρικές κλινικές, αν και απαιτείται τελείως διαφορετική μεταχείριση

⁴⁷ Έκθεση για την Ελλάδα, σελίδα 12.

(ψυχολόγος, ψυχοθεραπευτής...) Σε σχολεία-οικοτροφεία, ορφανοτροφεία ή μονάδες κοινωνικής φροντίδας, τα παιδιά τα οποία συνεχίζουν να συμπεριφέρονται άσχημα μπορεί να απειληθούν με μια τέτοια τοποθέτηση (σε ψυχιατρική κλινική), επίσης, αυτό μπορεί να χρησιμοποιείται για να εκφοβίζονται και άλλα παιδιά.

E. Οδοντιατρική περίθαλψη

Ένα από τα επαναλαμβανόμενα προβλήματα στο πεδίο της υγείας είναι η οδοντιατρική φροντίδα, καθώς τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες δεν συνεργάζονται εύκολα κατά τη διάρκεια της οδοντιατρικής θεραπείας (π.χ.: Ουγγαρία, Ελλάδα, Αυστρία, Ιρλανδία, Βουλγαρία). Οι υπηρεσίες οδοντιατρικής φροντίδας θεωρούνται ως ένα ιδιαίτερο πρόβλημα, δεδομένου ότι οι ορθοδοντικοί συναινούν να θεραπεύσουν παιδιά με νοητικές αναπηρίες μόνο με πλήρη αναισθησία." Το παιδί μου πάσχει από εγκεφαλική παράλυση. Δεν μπορείτε να φανταστείτε πόσο δύσκολο ήταν να του βρούμε έναν οδοντίατρο. Κανείς δεν θέλει να τον αναλάβει - λένε ότι είναι απαιτητικό ... » (πατέρας του Σ. από τη Βουλγαρία).

F. Αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών υγείας των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.

Οι οικογένειες συχνά περιγράφουν την κατάρτιση των γιατρών, οι οποίοι εργάζονται με παιδιά με νοητικές αναπηρίες, ως ανεπαρκή. Το αποτέλεσμα είναι ότι συχνά παραβλέπονται οι ιατρικές παθήσεις των παιδιών με νοητικές αναπηρίες ή χαρακτηρίζονται ως συμπτώματα της αναπηρίας του παιδιού και ως εκ τούτου παραμένουν χωρίς θεραπεία. Η έλλειψη ενημέρωσης των επαγγελματιών του ιατρικού τομέα, αφενός, για τα ζητήματα της αναπηρίας, αφετέρου, για τους τρόπους αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας με παιδιά ή νέους με αναπηρίες και τους γονείς τους συχνά βλάπτει την πρόσβαση των παιδιών με νοητικές αναπηρίες σε θεραπεία.

Το παιδί, σε πολλές χώρες, δεν βρίσκεται στο επίκεντρο της διαδικασίας και η διαδικασία αξιολόγησης επικεντρώνεται στις κλινικές ανάγκες παρά σε μία κοινωνική υποστήριξη χωρίς αποκλεισμούς (Ιρλανδία). Οι γονείς εξαρτώνται από τις αμοιβαίες πρωτοβουλίες αυτοβοήθειας, καθώς ψάχνουν για ενημέρωση. Η πληροφόρηση για την ιατρική περίθαλψη διαχέεται μάλλον

ανεπίσημα μεταξύ των γονέων ή σε συναντήσεις γονέων οι οποίες διοργανώνονται από τις οργανώσεις τους. Στη Γαλλία και την Τσεχία, οι γονείς διοργάνωσαν συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης για το τι πρέπει «να κάνουν εφικτό» και αντάλλαξαν «συμβουλές» για την εξεύρεση επαγγελματιών οι οποίοι είναι έτοιμοι να δεχτούν το παιδί τους και οι οποίοι έχουν μια ικανοποιητική προσέγγιση. Οι γονείς έκαναν την ακόλουθη παρομοίωση όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφορήσης: «Υπάρχει μία λευκή βίβλος γιατρών και μία μαύρη». Οι γονείς συμφωνούν στη δήλωση ότι η παροχή υποστήριξης για τους γονείς παιδιών με νοητικές αναπηρίες στις υπηρεσίες υγείας είναι πρακτικά ανύπαρκτη. Αυτή η έλλειψη υποστήριξης γίνεται ακόμη πιο δύσκολη από το γεγονός ότι οι γιατροί δείχνουν ελάχιστη ή μηδενική ενσυναίσθηση προς τους γονείς.

Οι γονείς, επίσης, ανέφεραν την έλλειψη διαθέσιμης φροντίδας σε αρκετές χώρες, όπως σε Ελλάδα, Τσεχία, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία και Φινλανδία. Μπορεί να υπάρχουν ελλείψεις επαγγελματιών εξειδικευμένων στην ειδική φροντίδα των παιδιών με νοητικές αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των λογοθεραπευτών, παιδιάτρων και άλλων επαγγελματιών οι οποίοι ειδικεύονται στην αντιμετώπιση παιδιών. Υπάρχει μία ιδιαίτερη έλλειψη διαθέσιμης φροντίδας για τους ανθρώπους με πολύπλοκες ανάγκες. Υπάρχει ανάγκη για μία ολοκληρωμένη ιατρική φροντίδα για τους ανθρώπους με πολύπλοκα προβλήματα υγείας και σύνθετες ανάγκες⁴⁸. Η μητέρα δύο παιδιών με πολλαπλές ανάγκες δήλωσε τα εξής: «Ούτε οι γιατροί ούτε οι εκπαιδευτικοί είναι σε θέση να μας βοηθήσουν όταν υπάρχουν παιδιά με πολύπλοκες ανάγκες. Υπάρχουν ειδικοί για τον αυτισμό, ειδικοί για την τύφλωση, για τη νοητική υστέρηση, αλλά τι γίνεται με τους ειδικούς οι οποίοι είναι σε θέση να συνδυάσουν όλες αυτές τις αναπηρίες μαζί και να δημιουργήσουν κάποια μεθοδολογία; Αυτό είναι το πρόβλημα!».

Ένα σαφές μήνυμα δυσαρέσκειας, έλλειψης κατανόησης και ένα αυξανόμενο αίσθημα ματαιώσης προέκυψε επίσης όταν οι γονείς ανέφεραν την επιβάρυνση από τις διοικητικές διαδικασίες σε σχέση με την υγειονομική περίθαλψη (Πολωνία, Πορτογαλία, Ισπανία, Ελλάδα, Ρουμανία, Τσεχία, Ολλανδία). Ο διοικητικός φόρτος τον οποίο επιβάλλει το σύστημα υγειονομικής περίθαλψης/κοινωνικής ασφάλισης έχει αρνητικό αντίκτυπο, δημιουργεί αντι-

⁴⁸ Έκθεση για την Ελλάδα, σελίδα 12: άρνηση του νοσοκομείου να πραγματοποιήσει εγχείριση καρδιάς σε έναν 14χρονο με νοητική αναπηρία λόγω διαταραχών συμπεριφοράς.

κίνητρα στους γονείς και επιπλέον επιφέρει πολλές απογοητεύσεις. Επίσης, αν και υποστηρίζουν το παιδί τους σε καθημερινή βάση, έτσι ώστε να μπορεί να αναπτυχθεί περαιτέρω και να βελτιώσει τις ικανότητές του, θεωρούν ότι οι επαγγελματίες του ιατρικού τομέα οι οποίοι βλέπουν το παιδί μια στο τόσο απλώς επαναλαμβάνουν τα ίδια συμπεράσματα.

Μια άλλη πρόκληση είναι η ανεπαρκής συνεργασία των διαφόρων ιατρικών υπηρεσιών γύρω από το παιδί με νοητικές αναπηρίες. Αυτό σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στην Ισπανία για παράδειγμα, προκαλεί, αφενός, μία μη αναγκαία επανάληψη θεραπειών αποκατάστασης (για παράδειγμα λογοθεραπεία), αφετέρου, μία αδυναμία πρόσβασης στην εν λόγω φροντίδα, παρόλο που είναι διαθέσιμη, εξαιτίας της έλλειψης σχετικής ενημέρωσης. Σε γενικές γραμμές, είναι οι οικογένειες, ιδίως οι μητέρες, οι οποίες φαίνεται ότι ενεργούν ως συντονιστές για τις πολλαπλές παρεμβάσεις τις οποίες μπορεί να χρειάζονται τα παιδιά τους με νοητική αναπηρία⁴⁹.

Μελέτη περίπτωσης Ηνωμένο Βασίλειο: Έκθεση γονέων από το νοσοκομείο.

«Όταν η κόρη μου Δ. εννέα χρονών πέθανε, ένας γιατρός στο νοσοκομείο μου είπε: "Είναι σχεδόν σαν να χάνεις ένα παιδί". Τι νόμιζε δηλαδή ότι ήταν η όμορφη κόρη μου; Ήταν το πιο γοητευτικό χαρούμενο μικρό εννιάχρονο παιδάκι. Η Δ. προσπάθησε τόσο σκληρά σε αυτόν τον κόσμο, το μόνο που ήθελε ήταν να ευχαριστεί τους ανθρώπους και να τους κάνει να χαμογελούν. Αλλά όταν η Δ. χρειάστηκε βοήθεια, την απογοήτευσαν. Μια μέρα, η Δ. πήγε στο νοσοκομείο με μία λοίμωξη των δοντιών. Τρεις εβδομάδες αργότερα, ήταν νεκρή. Κατά τη διάρκεια των τριών εβδομάδων που η Δ. πέρασε στο νοσοκομείο κανένα σχέδιο πρόληψης δεν τέθηκε σε εφαρμογή για να σωθεί η ζωή της. Πέρασαμε τρεις εβδομάδες μέσα και έξω από το νοσοκομείο. Κατά τη διάρκεια αυτών των τριών εβδομάδων η Δ. ποτέ δεν αντιμετωπίστηκε σα να ήταν σοβαρά ασθενής, και οπωσδήποτε όχι σα να ήταν η ζωή της σε κίνδυνο. Ήταν τρομακτικό. Μας είπαν να μην ανησυχούμε. Μετά το θάνατο της Δ., ανακαλύψαμε ότι το προσωπικό ήταν πλήρως ενημερωμένο ότι η ζωή της Δ. βρισκόταν σε κίνδυνο. Δεν προσπάθησαν να τη σώσουν, απλά κατέγραφαν την εξασθένησή της. Αυτό δεν ήταν ατύχημα,

⁴⁹ Έκθεση για την Ισπανία, σελίδα 14.

και το ζήτημα δεν ήταν ότι δεν είχαν συνειδητοποιήσει πόσο άρρωστη ήταν. Μας είπαν ότι "παρεξήγησαν την ποιότητα της ζωής της"».

VIII. Προαγωγή δικαιωμάτων, ενθάρρυνση συμμετοχής και καταπολέμηση διακρίσεων

Άρθρο 2 ΔΣΔΠ

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνοτικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητας τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

Άρθρο 12 ΔΣΔΠ

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία και με το βαθμό ωριμότητάς του.

2. Για το σκοπό αυτόν θα πρέπει ιδίως να δίνεται η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα, είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

A. Αντιμετώπιση των διακρίσεων

Γενικές διατάξεις για την απαγόρευση των διακρίσεων συνήθως συμπεριλαμβάνονται σε συνταγματικές διατάξεις ή σε νόμους κατά των διακρίσεων⁵⁰, στις υπό διερεύνηση χώρες, αλλά δεν ακολουθούνται συχνά από προσεγγίσεις/μέτρα για την ισότητα. Παραμένουν κυρίως σε επίπεδο διακήρυξης αρχών. Ορισμένες χώρες έχουν στο Σύνταγμά τους ένα κανόνα κατά των διακρίσεων ή μία διάταξη για την ίση μεταχείριση τα οποία καλύπτουν ρητά τα πρόσωπα με αναπηρίες (Γερμανία, Αυστρία, Πορτογαλία, Φινλανδία, Σλοβενία)⁵¹. Οι περισσότερες χώρες έχουν στο Σύνταγμά τους πιο γενικούς κανόνες για την καταπολέμηση των διακρίσεων ή διατάξεις για την ίση μεταχείριση τα οποία καλύπτουν έμμεσα τα άτομα με αναπηρία. Η αναπηρία ως λόγος μη διάκρισης δεν προβλέπεται ρητά στο Σύνταγμα του Βελγίου, της Εσθονίας, της Γαλλίας, της Ελλάδας, της Ουγγαρίας, της Ολλανδίας, της Πολωνίας και της Τσεχίας. Σύμφωνα με αποφάσεις των αντίστοιχων εθνικών δικαστηρίων, και οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας καλύπτονται από τις υφιστάμενες διατάξεις⁵².

Αν και υπάρχουν σχετικά λίγα διαθέσιμα στοιχεία για τις διακρίσεις εις βάρος των παιδιών με νοητικές αναπηρίες, οι μελέτες περιπτώσεων οι οποίες συγκεντρώθηκαν σε αυτή την έρευνα και σε πολλές άλλες, δείχνουν ότι οι διακρίσεις εξακολουθούν να είναι ένα συνηθισμένο φαινόμενο. Η έκθεση του 2007 του Ηνωμένου Βασιλείου, προς τη Διεθνή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού, αναφέρει για παράδειγμα μία έρευνα η οποία διαπίστωσε ότι το 55 τοις εκατό των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ένιωσαν ότι είχαν βιώσει άδικη μεταχείριση λόγω της αναπηρίας τους⁵³. Σύμφωνα με την πληροφόρηση που αναφέρεται στην έκθεση για τη Γαλλία⁵⁴ σχεδόν τα δύο πέμπτα των παιδιών με νοητικές αναπηρίες υφίστανται διακρίσεις στο σχολείο. Ογδόντα εννέα τοις εκατό (89%) των νέων ανθρώπων με νοητικές αναπηρίες δηλώνουν ότι έχουν υποστεί ύβρεις και πειράγματα, σαράντα τέσσερα τοις εκατό

⁵⁰ Για μία επισκόπηση της νομοθεσίας Κατά των Διακρίσεων και τα καλυπτόμενα πεδία από τη σχετική νομοθεσία, ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στη θεματική έκδοση του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Νομικών Ειδικών στο πεδίο της μη διάκρισης, *Εξελίσσοντας το νόμο κατά των διακρίσεων στην Ευρώπη: Τα 27 Συμβαλλόμενα Κράτη υπό σύγκριση (2009)* διαθέσιμο στο http://ec.europa.eu/justice/discrimination/document/index_en.htm#h2-7

⁵¹ Συμβούλιο της Ευρώπης, Prof. Dr. Heinz-Dietrich Steinmeyer, Νομοθεσία για την αντιμετώπιση των διακρίσεων ενάντια στους ανθρώπους με αναπηρίες, 2^η έκδοση, 2003, Εκδόσεις Συμβουλίου της Ευρώπης, σελίδες 32-33.

⁵² *Ibidem*, σελίδα 34.

⁵³ Έκθεση για το Ηνωμένο Βασίλειο, σελίδα 14.

⁵⁴ Έκθεση για τη Γαλλία, σελίδα 15.

(44%) έχουν περιθωριοποιηθεί, είκοσι εννέα τοις εκατό (29%) έχουν τύχει άδικης μεταχείρισης και το πέντε τοις εκατό (5%) έχει υποστεί άρνηση άσκησης δικαιώματος⁵⁵.

Οι διακρίσεις δεν επηρεάζουν μόνο τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες αλλά και τις οικογένειες οι οποίες, όλες όσες ερωτήθηκαν, αισθάνονται επίσης ότι υφίστανται διακρίσεις. Οι εθνικοί εμπειρογνώμονες αναφέρθηκαν σε αμέτρητες καθημερινές «διακρίσεις». Ένα από τα συγκεκριμένα παραδείγματα, τα οποία αναφέρθηκαν από οικογένειες από την Πορτογαλία, για παράδειγμα, ήταν το πόσο ο φαινότυπος (ο οποίος συνδέεται με το σύνδρομο Down ή με ορατή νοητική αναπηρία) επηρεάζει άμεσα το πώς θα αντιδράσει ο γενικός πληθυσμός, εμποδίζοντας τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες από την πλήρη συμμετοχή: για παράδειγμα, όταν ένα παιδί κάθεται σε ένα εστιατόριο ο σερβιτόρος θα ζητήσει από τους γονείς τι θέλει να φάει το παιδί, αγνοώντας το ίδιο.

Οι διακρίσεις συχνά συμβαίνουν στην κοινότητα, ειδικά στο σχολείο, μέσω της συμπεριφοράς άλλων γονέων και παιδιών. Συχνά τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες στερούνται ευκαιρίες για άτυπη μάθηση μέσω της αλληλεπίδρασης με τους συνομηλικούς τους. Οι επαφές αυτές τους επιτρέπουν να εξερευνήσουν, να αναπτύξουν, να μάθουν και να διαμορφώνουν απόψεις με τον ίδιο τρόπο όπως τα άλλα παιδιά. Δυστυχώς, σπανίζουν και έχουν περιορισμένο πεδίο εφαρμογής οι πολιτικές και τα προγράμματα για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των νέων με αναπηρίες⁵⁶. Τα παιδιά με αναπηρίες στερούνται πολλές από τις ευκαιρίες οι οποίες προσφέρονται στα άλλα παιδιά σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η ψυχαγωγία, η συμμετοχή σε αθλητικούς ομίλους και συλλόγους. Αυτό μπορεί να είναι αποτέλεσμα προκατάληψης, μη προσβάσιμης πληροφόρησης ή μη προσβάσιμων χώρων ή λόγω του ότι αυτά τα παιδιά απλώς παραβλέπονται⁵⁷.

Ένας από τους τομείς όπου οι ερωτηθέντες, οικογένειες και παιδιά, αισθάνονται θύματα διακρίσεων είναι πράγματι στην εκπαίδευση, καθώς και σε σχέση με τις αθλητικές και

⁵⁵ Gérard BOUVIER and Xavier NIEL, *Οι διακρίσεις που συνδέονται με την αναπηρία και την υγεία*, Insee première no 1318, Insee, Ιούλιος 2010.

⁵⁶ UNICEF, Προάγοντας τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρίες, Innocenti Digest n°13, 2007, σελίδα 21.

⁵⁷ Ibidem

ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Δεν είναι σπάνιο να βρεθούν περιπτώσεις μαθητών με αναπηρίες οι οποίοι δεν μπόρεσαν να λάβουν μέρος σε εκπαιδευτικές εκδρομές, επισκέψεις ή άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες που διοργανώθηκαν από τα σχολεία τους, λόγω της μη προσβασιμότητας του τόπου ή του μέσου μεταφοράς ή λόγω έλλειψης προσωπικού, παρά το γεγονός ότι αυτά αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της εκπαίδευσής τους. Μια μητέρα με δύο παιδιά με αναπηρίες περιγράφει την εμπειρία της στην Τσεχία, ως εξής: *«Το σχολείο πήγε ένα ταξίδι στη φύση. Όλα τα παιδιά πήγαν εκτός από τα παιδιά με σύνθετη ή βαριά αναπηρία, επειδή οι καθηγητές δεν τόλμησαν να πάρουν το ρίσκο. Δύο φορές έχει συμβεί σε μένα που είχα δύο παιδιά στο ίδιο σχολείο, μόνο το ένα πήγαινε και το άλλο έμενε πίσω. Αυτό δεν έχει συμβεί μόνο σε μένα, αλλά σε διάφορους γονείς που είχαν δύο παιδιά σε ένα σχολείο. Ξέρω ότι δεν είναι υποχρέωση του δασκάλου, αλλά συμβαίνει ακόμα και όταν δεν υπάρχουν πολλά παιδιά στην τάξη ... Το ερμήνευσα ως διάκριση. Η κόρη μου ζει για το σχολείο και ήταν πολύ δύσκολο για εκείνη να το αντέξει.»*

Οι διακρίσεις που βιώνουν τα παιδιά με νοητικές ή πολλαπλές αναπηρίες μπορούν να επηρεάσουν και άλλα μέλη της οικογένειας (διακρίσεις λόγω σχέσεων). Μία μητέρα από την Τσεχία περιέγραψε την κατάσταση διάκρισης την οποία βιώνουν πολλές οικογένειες που έχουν παιδί με αναπηρία: *«Πώς μπορώ να καταλαβαίνω τις διακρίσεις; Μπορώ να παραλάβω το γιο μου από το νηπιαγωγείο στις 14.00. ή στις 15.00., αλλά η κόρη μου η οποία φοιτά σε σχολείο πρακτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης τελειώνει στις 12.30. Το σχολείο θα μπορούσε να προσφέρει κάποιου είδους φροντίδα μετά το σχολικό ωράριο ή κάποια άλλη απογευματινή φροντίδα όπως συμβαίνει για τα άλλα παιδιά.»*

Οι εκθέσεις για την Ισπανία και την Ιταλία αναφέρουν, επίσης, τα νέα φαινόμενα τα οποία σχετίζονται με τις πολλαπλές διακρίσεις. Η μετανάστευση έφερε μαζί της μία πραγματικότητα με νέες ομάδες ευάλωτων παιδιών των οποίων οι πιθανότητες διάκρισης έχουν διπλασιαστεί ή τριπλασιαστεί. Τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες από οικογένειες μεταναστών αποτελούν πρόκληση για τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις ατόμων με αναπηρίες, οι οποίες πρέπει να προβούν σε αναθεώρηση των προσεγγίσεών τους και να λάβουν υπόψη στα σχέδια δράσης τους τις ανάγκες και αυτών των παιδιών.

B. Προαγωγή δικαιωμάτων και ενθάρρυνση της συμμετοχής των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.

Οι διατάξεις σχετικά με τα δικαιώματα συμμετοχής των παιδιών με (νοητικές) αναπηρίες είναι φτωχές ή απλώς ανύπαρκτες. Τεράστια εμπόδια προκύπτουν από τις προκαταλήψεις και τις επιφυλάξεις μέσα στην κοινωνία και την κοινότητα. Τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες θεωρούνται λιγότερο αξιόπιστα και τα λόγια τους δεν λαμβάνονται σοβαρά υπόψη. Οι προκαταλήψεις γι' αυτήν την ομάδα παιδιών είναι βαθιά ριζωμένες.

Σε χώρες όπου έγιναν πραγματικές προσπάθειες για να μπορούν τα παιδιά να συμμετέχουν, συχνά τα παιδιά με αναπηρίες έχουν αγνοηθεί, ιδιαίτερα τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες. Μόνο η Ιρλανδία ανέφερε ότι το Γραφείο του Συνηγόρου του Παιδιού έχει μία Ομάδα Εφήβων Συμβούλων, η οποία περιλαμβάνει εκπροσώπους των παιδιών με αναπηρίες. Επιπλέον, τα Comhairle na nóg, συμβούλια νέων, ιδρύθηκαν το 2002 ως μέρος της Εθνικής Στρατηγικής για το Παιδί. Τα Comhairle na nóg ανέπτυξαν καλές πρακτικές σε σχέση με τη συμμετοχή, παρέχοντας νέες ευκαιρίες σε νέους, οι οποίοι σπάνια ακούγονται, προκειμένου να εμπλακούν σε δομές λήψης αποφάσεων. Παρέχουν ένα φόρουμ για παιδιά και νέους για να συζητούν τοπικά και εθνικά ζητήματα τα οποία τους ενδιαφέρουν. Νέοι με αναπηρίες είναι μέλη του Comhairle. Η Ελλάδα έχει επίσης φέτος ένα παιδί με αναπηρία στην Ομάδα Εφήβων Συμβούλων του Συνηγόρου του Πολίτη.

Από άλλες χώρες δεν αναφέρθηκαν εμπειρίες ή αναφέρθηκαν μάλλον αρνητικές εμπειρίες σε σχέση με τη συμμετοχή των παιδιών με νοητικές αναπηρίες. Υπάρχουν στοιχεία σε όλη τη Βρετανία για παιδιά με νοητικές αναπηρίες τα οποία έχουν αποκλειστεί από τη συμμετοχή που παρέχεται σε άλλα παιδιά⁵⁸. Οι τοπικές αρχές απέτυχαν να διαβουλευτούν με παιδιά με αναπηρίες για την ανάπτυξη σχεδίων για παιδιά και νέους, όπως απαιτείται από το νόμο

⁵⁸ Έκθεση για το Ηνωμένο Βασίλειο, σελίδα 17.

Children Act 2004⁵⁹. Επιπλέον, η κυβέρνηση δεν παρείχε διαβουλεύσεις σε προσβάσιμη μορφή. Αυτά συμβαίνουν παρά τις οδηγίες που διευκρινίζουν τι αποτελεί καλή πρακτική⁶⁰.

Καλή πρακτική: Στην Ουαλία η Mencap Cymru παρείχε ένα σημαντικό πρόγραμμα συμμετοχής για νέους με νοητικές αναπηρίες ηλικίας 15-25 ετών. Το πρόγραμμα αυτό απέδειξε ότι είναι δυνατό να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση και η εμπλοκή των νέων με νοητικές αναπηρίες σε πολιτικές διαδικασίες, σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, για παράδειγμα, σε σχέση με την ανάπτυξη και την κατάθεση ενός αιτήματος. *Συνεργάτες στην Πολιτική, Mencap Cymru.*

Σε αυτή τη μελέτη, επίσης, εξετάστηκε ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά γενικά και τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες ειδικότερα συμμετέχουν στις αποφάσεις που τα αφορούν. Το 2005 καθιερώθηκε στη Φινλανδία το Γραφείο του Συνηγόρου του Παιδιού. Το έργο του οδήγησε σε μια δημόσια συζήτηση, ιδίως σε σχέση με το δικαίωμα των παιδιών να συμμετέχουν, να έχουν λόγο στις υποθέσεις τους, και να ακούγονται. Ένα νέο πλαίσιο νόμου προτάθηκε για να αναδειχθούν οι απόψεις των παιδιών και των νέων, προκειμένου να προαχθεί η ευημερία τους. Ο νέος νόμος θα υποχρέωνε τις κρατικές και τις τοπικές αρχές να αξιολογήσουν τις επιπτώσεις των αποφάσεών τους στα παιδιά και να μάθουν περισσότερα για τις απόψεις των παιδιών και των νέων (π.χ. για τις εκπαιδευτικές υπηρεσίες, τις εγκαταστάσεις ψυχαγωγίας που οργανώνονται σε τοπικό επίπεδο και τις υπηρεσίες για τα άτομα με αναπηρίες που παρέχονται από τις τοπικές αρχές)⁶¹. Ωστόσο, η Φινλανδική Ένωση για τους Ανθρώπους με Νοητικές Αναπηρίες δεν έχει υπόψη της καμία τοπική αρχή, όπου να ερωτήθηκαν παιδιά και νέοι με νοητικές αναπηρίες και τα ευρήματα να μελετήθηκαν πριν από τη λήψη οριστικής απόφασης⁶².

Ορισμένες προσπάθειες, για να πραγματοποιηθεί το δικαίωμα των παιδιών σε συμμετοχή, θεωρούνται καθαρά πολιτική βιτρίνα, όπως στην Πολωνία όπου κάθε χρόνο την Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού πραγματοποιείται μία συνεδρίαση των Παιδιών και Νέων Sejm στην Κάτω Βουλή του Κοινοβουλίου της Πολωνίας. Οι συμμετέχοντες παιδιά και έφηβοι παρατηρούν την

⁵⁹ Κάθε ανάπηρο παιδί μετράει, εκτός ραντάρ πώς τα σχέδια των τοπικών αρχών παραλείπουν τα παιδιά με αναπηρία, 2007, διαθέσιμο στο http://www.ncb.org.uk/edcm/edcm_offtheradar_fullreport.pdf

⁶⁰ Gregory W., *Ας το κάνουμε προσβάσιμο – Βελτιώνοντας τη διαχείριση της πληροφορίας για τους ανθρώπους με αναπηρίες*, Τμήμα για την Εκπαίδευση και την Εργασία, COI Communications, Λονδίνο, 2001.

⁶¹ Ετήσιο Ημερολόγιο του Συνηγόρου για το Παιδί, 2010. Γραφείο του Συνηγόρου για το Παιδί, εκδόσεις 2010:2.

⁶² Έκθεση για τη Φινλανδία, σελίδα 17.

επιφανειακή φύση αυτής της λύσης (η εναλλακτική έκθεση αναφέρει τις λέξεις «πρόσοψη, προσποίηση» σε αυτό το πλαίσιο⁶³). Στην πράξη, οι συνεδρίες των Παιδιών και των Νέων Sejm, δεν έχουν καμία επίδραση στην κατάσταση των παιδιών και των εφήβων.

Μελέτη Περίπτωσης Πολωνία: I. 5 χρόνων σύμφωνα με τα λόγια της μαμάς της.

«Η I. παρακολουθεί τώρα μία ενιαία προσχολική αγωγή. Όμως, είχαμε το μερίδιό μας από προβλήματα. Αποδείχθηκε ότι η κοινότητα μας δεν είχε ένα ενιαίο νηπιαγωγείο (με ένταξη). Η περιοχή μας είχε ένα, αλλά βρισκόταν στην πόλη Λ. Μου είπαν ότι αφού δεν είμαι κάτοικος της Λ. δεν έχω πιθανότητες για εγγραφή (της κόρης μου). Γι' αυτό και εγγράφτηκα μαζί με την I. ως κάτοικος της Λ. χρησιμοποιώντας τη διεύθυνση φίλων μου, απλά για να αποκτήσω το δικαίωμα να κάνω αίτηση. Ποτέ δεν θα σκεφτόμουν μόνη κάτι τέτοιο, αυτή η λύση μου προτάθηκε από το νηπιαγωγείο στην Λ. όπου ήλπιζα να κάνω αίτηση. Ο βοηθός του γραφείου εκεί μου είπε ότι κάποιοι γονείς καταφεύγουν σε αυτό. Η I. πηγαίνει σε αυτό το νηπιαγωγείο μέχρι και σήμερα. Το ενιαίο νηπιαγωγείο φροντίζει για τα παιδιά μόνο μέχρι τις 14.00. Τα υγιή παιδιά μπορούν να μείνουν έως τις 18.00 μ.μ., όμως τα παιδιά με αναπηρίες πρέπει να παραλαμβάνονται στις 14.00 μ.μ. Έτσι έχω προσλάβει μία νταντά η οποία παραλαμβάνει την I. από την προσχολική αγωγή και μένει μαζί της μέχρι να επιστρέψω από τη δουλειά μου. Επίσης, στο ενιαίο νηπιαγωγείο κανείς δεν ήθελε να εγγράψει ένα παιδί 3 ετών με αναπηρία. Δέχονταν μόνο παιδιά πάνω από 4 ετών. Έπρεπε να προκαλέσω την παρέμβαση του Δημάρχου για να βεβαιωθώ ότι ένα παιδί 3 ετών θα μπορούσε να εγγραφεί. Η εγγραφή της κόρης μου έγινε μετά την παρέμβαση του Δημάρχου. Τα υγιή παιδιά 3 ετών γίνονται δεκτά χωρίς ερωτήσεις».

ΙΧ. Συμπεράσματα / Συστάσεις

Κάθε χώρα έχει τις δικές της ιδιαίτερες προκλήσεις να αντιμετωπίσει σε σχέση με την προαγωγή και την επιβολή των δικαιωμάτων των παιδιών με νοητικές αναπηρίες, καθώς και διαφορετικές ευκαιρίες για να ξεκινήσει μεταρρυθμίσεις και αλλαγές. Παρά ταύτα, υπάρχουν

⁶³ Έκθεση για την Πολωνία, σελίδα 19.

παρόμοια εμπόδια στην πραγμάτωση των δικαιωμάτων των παιδιών με νοητικές αναπηρίες σε όλες τις χώρες.

Το πιο σημαντικό εμπόδιο είναι η έλλειψη υπηρεσιών στην κοινότητα για την υποστήριξη των οικογενειών των παιδιών με νοητικές αναπηρίες: η έλλειψη υπηρεσιών πρώιμης παρέμβασης, η έλλειψη επαρκούς υποστήριξης για την ένταξη στα γενικά σχολεία καθώς και η έλλειψη ευκαιριών για τον ελεύθερο χρόνο και για εξωσχολικές δραστηριότητες με συνομηλίκους. Το στίγμα, οι διακρίσεις και η έλλειψη κατάρτισης των επαγγελματιών υγείας ή εκπαίδευσης παραμένουν συχνά τεράστια εμπόδια για την ένταξη των ανθρώπων με νοητικές αναπηρίες. Όπου έγιναν θετικές αλλαγές ή σημειώθηκε πρόοδος, η πλήρης ένταξη εξακολουθεί να είναι απατηλή, επειδή τα μέτρα εφαρμογής δεν έχουν σχεδιαστεί σωστά ή δεν παρακολουθούνται-ελέγχονται και οι πόροι είναι ανεπαρκείς.

Επομένως, η Inclusion Europe και η Eurochild συνιστούμε ότι οι ακόλουθες ενέργειες πρέπει να προτεραιοποιηθούν από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο:

- **Εστίαση στην κατάσταση των ευάλωτων παιδιών:**

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να επικυρώσει τη Διεθνή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού, προκειμένου να ενισχύσει τα δικαιώματα των ευάλωτων παιδιών στην Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με νοητικές αναπηρίες. Η Διεθνής Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού θα πρέπει να παρακολουθεί καλύτερα την κατάσταση των παιδιών με νοητικές αναπηρίες:

- Εμμένοντας, προς τα συμβαλλόμενα κράτη, ότι πρέπει να ακολουθούν τις συστάσεις της Επιτροπής και να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις για αναλυτικά στοιχεία και πληροφόρηση σε σχέση με την κατάσταση των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.
- Διοργανώνοντας μία προσυνεδριακή Θεματική Ημέρα, αναφορικά με τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες, πριν από τη συνεδρίαση της Επιτροπής για την εφαρμογή της ΔΣΔΠ.

- **Εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες:**

Η κύρωση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD) από πολλά κράτη μέλη καθώς και από την Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει μια νέα ευκαιρία για την εφαρμογή της ΔΣΔΠ σε σχέση με τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες. Η ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού θα πρέπει να εφαρμοστεί και να επικαιροποιηθεί λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.⁶⁴

- **Εξασφάλιση ενός ολοκληρωμένου νομοθετικού πλαισίου και πλαισίου πολιτικής σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε εθνικό επίπεδο για την προστασία των παιδιών με νοητικές αναπηρίες:**

- Περιλαμβάνοντας ειδικές διατάξεις για την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας, καθώς και των διακρίσεων λόγω σχέσης με άτομο με αναπηρία.
- Θεσπίζοντας νομοθεσία για την ισότητα των ευκαιριών, με ιδιαίτερη εστίαση στα παιδιά με σοβαρές αναπηρίες και/ή σύνθετες ανάγκες, τα οποία ενδέχεται να αποκλειστούν και από τις υπηρεσίες για την αναπηρία, λόγω του βαθμού αναπηρίας τους.
- Συγκεντρώνοντας αναλυτικά δεδομένα σε κάθε πεδίο προκειμένου να διαμορφωθούν συγκεκριμένες πολιτικές και στρατηγικές παρακολούθησης-ελέγχου και να προσαρμοστούν οι υπηρεσίες και οι δομές στην κοινότητα.

- **Βελτίωση της προστασίας των παιδιών με νοητικές αναπηρίες από την κακοποίηση, τη βία και τον εκφοβισμό/σχολική βία.** Για να υλοποιηθεί το δικαίωμα αυτό είναι αναγκαίο να:

- Να διεξαχθούν μελέτες και να αξιολογηθούν οι περιπτώσεις παιδιών με νοητικές αναπηρίες τα οποία έχουν κακοποιηθεί μέσα στον τομέα της περίθαλψης/φροντίδας, στο σχολείο ή στο φυσικό/οικογενειακό τους περιβάλλον ή σε μεγάλα ιδρύματα φιλοξενίας.

⁶⁴ Βλ. Το σκοπό και τις δράσεις της Ατζέντας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Παιδί στο http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/rights-child/eu-agenda/index_en.htm

- Να εκπαιδευτούν τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες σε σχέση με τις προσωπικές σχέσεις και τη σεξουαλικότητα, αναφορικά με τους ενήλικες και στο τι να περιμένουν από τους επαγγελματίες στη ζωή τους, για παράδειγμα, συμπεριλαμβάνοντας αυτά τα θέματα στη διδακτέα ύλη σε όλα τα γενικά και τα ειδικά σχολεία.
- Να προσαρμοστούν οι μηχανισμοί αναφορών/καταγγελιών και να γίνουν εύλογες προσαρμογές προκειμένου να επιτραπεί στα παιδιά με νοητικές αναπηρίες, τα οποία είναι θύματα βίας, να ακούγονται.
- Να ληφθούν άμεσα μέτρα ώστε να εμποδιστεί η κακοποίηση των παιδιών μέσα στα ιδρύματα φιλοξενίας κλειστής φροντίδας και να σταματήσουν οι σωματικές τιμωρίες.

Επιπλέον, **ο εκφοβισμός θα πρέπει να αναγνωριστεί ρητά στη νομοθεσία ως μορφή κακοποίησης** και θα πρέπει τα μέτρα τα οποία θα ληφθούν να διασφαλίζουν ότι ο εκφοβισμός/ενδοσχολική βία καθώς και όλες οι μορφές ψυχολογικής βίας αντιμετωπίζονται στην πράξη στα σχολεία και στα άλλα μέρη που επισκέπτονται τα παιδιά.

- **Ανάπτυξη και διασφάλιση πρόσβασης σε υπηρεσίες μέσα στην κοινότητα, σε εθνικό επίπεδο, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται η έγκαιρη διάγνωση, η πρώιμη παρέμβαση, η ανακουφιστική φροντίδα και η προσωπική βοήθεια:**

Για να διασφαλιστεί ότι οι οικογένειες οι οποίες έχουν παιδί με νοητική αναπηρία μπορούν να ζουν ενσωματωμένες μέσα στις κοινότητές τους, είναι ζωτικής σημασίας **να αυξηθούν οι ευκαιρίες** για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες ώστε να συμμετέχουν **σε εξωσχολικές και σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες** μαζί με τα παιδιά χωρίς αναπηρίες. Είναι εξίσου σημαντικό να αναγνωριστεί η σημασία της **προσωπικής βοήθειας** για την υποστήριξη των παιδιών με νοητικές αναπηρίες και η προσωπική βοήθεια να αποτελέσει μία καθολική υπηρεσία καθώς και να εξασφαλιστεί ότι η υπηρεσία αυτή παρέχεται ποιοτικά.

- **Προώθηση της διαβίωσης μέσα στην κοινότητα:**

Η διαδικασία της αποϊδρυματοποίησης έχει ξεκινήσει σε όλες τις χώρες και έχει σημειωθεί ταχεία πρόοδος σε πολλές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Οι κυβερνήσεις πρέπει να αναπτύξουν, ενεργά, εναλλακτικές υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας προκειμένου να

σταματήσουν κάθε νέα εισαγωγή παιδιών σε ιδρύματα, να ενθαρρύνουν την αναδοχή/υιοθεσία των παιδιών με νοητικές αναπηρίες και να εκπαιδεύσουν προσωπικό για την υποστήριξη της δια βίου μάθησης, να προάγουν την αυτονομία και την αυτοεξυπηρέτηση (φροντίδα του εαυτού) των παιδιών τα οποία έχουν ζήσει μέσα σε ιδρύματα. Οι κυβερνήσεις πρέπει, επίσης, να **θεσπίσουν πρότυπα για μία εναλλακτική φροντίδα με οικογενειακή μορφή μέσα στην κοινότητα**, επαναξιολογώντας τακτικά την παρεχόμενη φροντίδα. Αυτά τα μέτρα απαιτούνται ώστε να πετύχουν οι πολιτικές για την αποϊδρυματοποίηση. Συχνά τα παιδιά με αναπηρίες εξακολουθούν να αποκλείονται από την αναγκαία υποστήριξη, για τη διαβίωση μέσα στην κοινότητα, γεγονός το οποίο οδηγεί σε τοποθέτηση σε οικογένεια ή σε επιστροφή στο σπίτι χωρίς καλές υποστηρικτικές υπηρεσίες. Σε πάρα πολλά μέρη, τα παιδιά έχουν τοποθετηθεί μακροχρόνια σε οικοτροφεία μικρότερων ομάδων «οικογενειακού τύπου» συχνά με το ίδιο προσωπικό και χωρίς καμία πραγματική αλλαγή στο καθεστώς φροντίδας τους. Αυτό όμως, δεν βελτιώνει την ποιότητα ζωής των παιδιών με νοητικές αναπηρίες.

Οι υπηρεσίες στην κοινότητα για την υποστήριξη των οικογενειών είναι επίσης αναγκαίες για την πρόληψη πιθανής βίας από τους εξαντλημένους γονείς ή τα αδέρφια.

- **Αντιμετώπιση των συστημικών εμποδίων τα οποία παρακωλύουν την περαιτέρω εξέλιξη προς τη συνεκπαίδευση (συμμετοχική εκπαίδευση):**

ο Καθιέρωση και υλοποίηση της αξίωσης όλοι οι εκπαιδευτικοί προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης να αποκτούν μία κατάλληλη επιπλέον εκπαίδευση, η οποία να οδηγεί σε απόκτηση δεξιοτήτων, προκειμένου να μπορούν να εκπαιδεύουν παιδιά με νοητικές αναπηρίες.

ο Παροχή εξειδικευμένων επαγγελματιών, προσαρμοσμένων προγραμμάτων, μεθόδων, υλικού, και σχετικής τεχνολογίας ή άλλων ειδικών μέτρων για την υποστήριξη της εκπαίδευσης των παιδιών με νοητικές αναπηρίες στα γενικά σχολεία.

ο Συγχώνευση ειδικών και γενικών σχολείων σε ένα κοινό σχολικό σύστημα.

ο Διασφάλιση ότι οι γονείς παιδιών με αναπηρίες, οι οποίοι από πολλές απόψεις είναι ειδικοί για τις ζωές των παιδιών τους, συμμετέχουν στη διαδικασία της συνεκπαίδευσης.

ο Προσφορά αξιόλογων ευκαιριών επαγγελματικής κατάρτισης σε νέους με νοητικές αναπηρίες για να διασφαλιστεί ότι μπορούν να κάνουν πραγματικές επιλογές για τη μελλοντική ζωή τους.

Επιπλέον, ο προσωποκεντρικός σχεδιασμός⁶⁵ θα πρέπει να χρησιμοποιείται ως μέσο αντιμετώπισης της διάσπασης της εκπαιδευτικής πορείας του μαθητή με νοητικές αναπηρίες.

- **Ανάπτυξη υπηρεσιών για τη βελτίωση της πρόσβασης σε υγειονομική περίθαλψη:**

Είναι απαραίτητο **να απλουστευθούν οι διαδικασίες για την υγειονομική περίθαλψη και φροντίδα** οι οποίες αφορούν σε παιδιά με νοητικές αναπηρίες τα οποία συνήθως χρειάζονται, καθ' όλη τη ζωή τους, τακτικές εξατομικευμένες ειδικές θεραπείες (π.χ. εργοθεραπεία, ψυχολογική θεραπεία, ειδική εκπαίδευση, κλπ), φαρμακευτική αγωγή και συχνές ιατρικές εξετάσεις. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να καθιερωθεί μία **διαδικασία σε μία υπηρεσία** (one stop shops) για την υποβολή των αιτημάτων, τη χρηματοδότηση και την παροχή βοηθημάτων και πόρων.

Οι κυβερνήσεις θα πρέπει επίσης να εξασφαλίσουν την **πλήρη κάλυψη των δαπανών** από το ασφαλιστικό σύστημα για την υγεία, σε ότι αφορά τα φάρμακα και τις ειδικές θεραπείες των παιδιών με νοητικές αναπηρίες, προκειμένου να εξασφαλιστούν οι ίσες ευκαιρίες τους και να προληφθούν περαιτέρω επιπλοκές στην υγεία τους.

Τέλος, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να εγγυώνται τη σύνδεση-επικοινωνία και τον συντονισμό μεταξύ των διαφόρων τομέων υγείας και των ειδικοτήτων, ώστε να διασφαλίζεται η **ομοιόμορφη πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και φροντίδα** σε όλη τη χώρα, και να συμπεριληφθούν η ανάπτυξη κινητών ομάδων με ειδικούς και η διασφάλιση μεταφορικών μέσων.

- **Ενίσχυση της ευαισθητοποίησης για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες:**

ο Να εμπλακούν τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες και οι οικογένειες τους σε ευρύτερες προσπάθειες για την αλλαγή των πεποιθήσεων, σε σχέση με αυτά τα παιδιά, σε όλους τους

⁶⁵ Προσωποκεντρικός σχεδιασμός βλ. για παράδειγμα: Beadle-Brown, J. (2006). Προσωποκεντρικές προσεγγίσεις και ποιότητα ζωής, *Επιθεώρηση Μαθησιακής Αναπηρίας*, 11, 4-13.

τομείς της κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων των γονέων, των επαγγελματιών και των υπεύθυνων λήψης αποφάσεων.

ο Να συμπεριληφθεί πληροφόρηση για το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας και για τις ανάγκες επικοινωνίας και τις εναλλακτικές της μορφές στην επιμόρφωση των επαγγελματιών του ιατρικού τομέα (βασική και δια βίου εκπαίδευση).

ο Να αναπτυχθούν πρωτόκολλα για τους επαγγελματίες υγείας ώστε να καταστούν ικανοί να επικοινωνούν σωστά με τους γονείς και/ή τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες.

ο Να υλοποιηθούν εκστρατείες για την ενημέρωση και την εκπαίδευση των οικογενειών οι οποίες δεν γνωρίζουν τους κινδύνους κακοποίησης που διατρέχουν τα παιδιά τους, σε κοινόχρηστους χώρους, σχολεία ή ιδρύματα.

- **Συντονισμός των υπηρεσιών για τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες και τις οικογένειές τους:**

Προγενέστερη έρευνα εντόπισε ότι η έλλειψη διατομεακής (αλλά και εσωτερικής) συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών ενδέχεται να είναι ένας από τους καθοριστικούς παράγοντες για τους οποίους οι άνθρωποι με σοβαρές αναπηρίες αποκλείονται από τη διαβίωση μέσα σε ένα κανονικό περιβάλλον⁶⁶. Η παρούσα έρευνα επεσήμανε πάλι την έλλειψη συντονισμού των υπηρεσιών καθώς και την έλλειψη εκπαίδευσης των εμπλεκόμενων επαγγελματιών, ιδιαίτερα σε σχέση με τους ανθρώπους με πολλαπλές αναπηρίες ή σύνθετες ανάγκες. Ως εκ τούτου, οι κυβερνήσεις θα πρέπει **να βελτιώσουν τους δεσμούς και την επικοινωνία ανάμεσα στους επαγγελματίες υγείας**, ώστε να διευκολυνθεί η παρακολούθηση και ο συντονισμός της υγειονομικής περίθαλψης και της αποκατάστασης, **και τους επαγγελματίες κοινωνικής φροντίδας** οι οποίοι υποστηρίζουν τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες (για παράδειγμα, μέσω των διαβατηρίων υγείας τα οποία θα περιλαμβάνουν πληροφόρηση για το παιδί με αναπηρία, την υποστήριξή του και τις επικοινωνιακές ανάγκες του). Η πρώιμη παρέμβαση θα πρέπει να ενσωματωθεί στο γενικό σύστημα υγειονομικής περίθαλψης και να είναι διαθέσιμη σε ολόκληρη την επικράτεια.

⁶⁶ Οι Ειδικοί Κίνδυνοι Διάκρισης κατά των Ανθρώπων σε Κατάσταση Μέγιστης Εξάρτησης ή με Σύνθετες Ανάγκες, Συστάσεις Πολιτικής, Τόμος 1, Inclusion Europe, ZPE (Zentrum für Planung und Evaluation sozialer Dienste) Πανεπιστήμιο του Siegen, 2008, σελίδες 11-12.

- **Ανάπτυξη μηχανισμών για να διασφαλιστεί ότι ζητείται η γνώμη των παιδιών με νοητικές αναπηρίες και των οικογενειών τους (διαβουλεύσεις) και ότι μπορούν να επηρεάζουν τις πολιτικές για την αναπηρία:**

ο Συνεργασία με τις οικογένειες ανάλογα με την ανάπτυξη του παιδιού και για όλες τις ηλικίες,

ο Ένταξη των ζητημάτων της αναπηρίας στο γενικό πλαίσιο ώστε να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες συμπεριλαμβάνονται σε όλα τα προγράμματα και τις πολιτικές σε όλους τους τομείς.

ο Να συμπεριληφθεί η εκπαίδευση σε αυτο-συνηγορία και στα δικαιώματα του πολίτη στη διδακτέα ύλη όλων των σχολείων.

ο Να υποστηριχτεί η δημιουργία μαθητικών συμβουλίων στα σχολεία και συμβουλίων παιδιών στις κοινωνικές υπηρεσίες, στα οικοτροφεία ανηλίκων και σε άλλες εγκαταστάσεις όπου διαβιώνουν παιδιά με νοητικές αναπηρίες, με στόχους, αφενός, την παρακολούθηση της πραγμάτωσης των δικαιωμάτων τους, αφετέρου, την αντιμετώπιση των αναγκών τους.

ο Να εκπαιδευτούν άνθρωποι, οι οποίοι βρίσκονται σε σημαντικές θέσεις-κλειδιά, σε μεθόδους επικοινωνίας και σε σχέση με τις ειδικές διατάξεις υπεράσπισης ώστε να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά με σοβαρές αναπηρίες και/ή σύνθετες ανάγκες μπορούν επίσης να ακουστούν και να γίνουν κατανοητά.

Τέλος, η Inclusion Europe και η Eurochild θα ήθελαν να ενθαρρύνουν τη συνεργασία και την σύμπραξη των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων για τα δικαιώματα των παιδιών με τις ενώσεις και τις οργανώσεις των γονέων και των παιδιών με νοητικές αναπηρίες σε όλα τα επίπεδα ευρωπαϊκό, εθνικό και τοπικό. Η δημιουργία τέτοιων συνεταιρισμών και η από κοινού συνεργασία για μία ολοκληρωμένη εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού και της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD) είναι ζωτικής σημασίας ώστε να διασφαλιστεί ότι θα προαχθούν τα δικαιώματα αυτών των «αόρατων» παιδιών. Η ανάγκη για κύρωση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD) παρέχει επίσης στην κοινωνία των πολιτών μία ευκαιρία να ασκήσει πίεση στα κράτη μέλη ώστε να την εφαρμόσουν και επομένως να εφαρμόσουν και τη Διεθνή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού σε σχέση με τα παιδιά με νοητικές αναπηρίες.

Χ. Βιβλιογραφία

Οι εκθέσεις (των εθνικών εμπειρογνομόνων) ανά χώρα για την Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Κύπρος, Τσεχία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο διατίθενται στη διεύθυνση: <http://www.childrights4all.eu/>

Οι εκθέσεις των κρατών προς την Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού διατίθενται στη διεύθυνση:

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/sessions.htm>

Οι εναλλακτικές εκθέσεις των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων οι οποίες έχουν υποβληθεί στη Διεθνή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού διατίθενται στη διεύθυνση:

<http://www.crin.org/Alternative-reports/index.asp>

Συμβούλιο της Ευρώπης, Καθ. Δρ Heinz-Dietrich Steinmeyer, *Νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων κατά των ατόμων με αναπηρίες*, 2η έκδοση, 2003, Έκδοση του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο (αριθμ.9), 2006, CRC/C/GC/9, διατίθεται στη διεύθυνση: [http://daccess-dds-](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G07/407/02/PDF/G0740702.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G07/407/02/PDF/G0740702.pdf?OpenElement](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G07/407/02/PDF/G0740702.pdf?OpenElement)

Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο (αριθμ. 13), 2011, CRC/C/GC/13, διατίθεται στη διεύθυνση:

http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Καταληκτικές Παρατηρήσεις: Βουλγαρία, CRC/C/BGR/CO/2, Ιούνιος 2008, διατίθενται στη διεύθυνση:

<http://nmd.bg/wp-content/uploads/2009/11/CRC48-Concluding-observations-Bulg-en.pdf>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων, Κέντρο Συνηγορίας για την Ψυχική Αναπηρία (MDAC) κατά Βουλγαρίας, Καταγγελία αριθμ. 41/2007, 3 Ιουνίου 2008, διατίθεται στη διεύθυνση:

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/complaints/CC41Merits_en.pdf

Ευρωπαϊκό Δίκτυο Νομικών Ειδικών στο πεδίο της μη διάκρισης: *Εξελίσσοντας τη νομοθεσία κατά των διακρίσεων στην Ευρώπη: Σύγκριση των 27 Συμβαλλόμενων Κρατών (2009)* διατίθεται στη διεύθυνση:

http://ec.europa.eu/justice/discrimination/document/index_en.htm#h2-7

Inclusion Europe, ZPE (Zentrum für Planung und Evaluation Sozialer Dienste), Πανεπιστήμιο του Siegen, *Οι Ειδικοί Κίνδυνοι Διακρίσεων εις βάρος Ανθρώπων οι οποίοι βρίσκονται σε Κατάσταση Μέγιστης Εξάρτησης ή με Σύνθετες Ανάγκες*, Έκθεση ευρωπαϊκής Μελέτης, τόμος 1: Συστάσεις Πολιτικής, Βρυξέλλες, 2008.

Inclusion Europe, *Έκθεση για την Κατάσταση της Συνεκπαίδευσης στην Ευρώπη*, Βρυξέλλες, 2009.

Inclusion International, *Καλύτερη Εκπαίδευση για όλους: Όταν συμπεριλαμβανόμαστε κι εμείς, Παγκόσμια Έκθεση – Οι άνθρωποι με νοητικές αναπηρίες και οι οικογένειές τους μιλούν για την αναπηρία και τη συνεκπαίδευση*, 2009.

OHCHR, Γραφείο για την Ευρώπη, *Λησμονημένοι Ευρωπαίοι-Λησμονημένα Δικαιώματα, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Ανθρώπων που διαβιώνουν μέσα σε ιδρύματα*, 2011.

Έκθεση της ad hoc ομάδας εμπειρογνομώνων για τη: *Μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα μέσα στην κοινότητα*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ίσων Ευκαιριών, 2009

UNICEF, *Παιδιά και αναπηρία στις χώρες CEE/CIS υπό μετάβαση και τις χώρες της Βαλτικής*, Innocenti Insight, 2005.

UNICEF, *Εγχειρίδιο για την εφαρμογή της Σύμβασης Δικαιωμάτων του Παιδιού*, 3η αναθεωρημένη έκδοση, 2007.

UNICEF, *Πρωθώντας τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρίες*, Innocenti Digest n ° 13, 2007.

Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ανθρώπων με Αναπηρίες, η οποία εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση με το ψήφισμα 61/106 της 13ης Δεκεμβρίου 2006 και τέθηκε σε ισχύ στις 3 Μαΐου 2008, διατίθεται στη διεύθυνση:

<http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=14&pid=150>

Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού των Ηνωμένων Εθνών, η οποία εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση με το ψήφισμα 44/25 της 20ης Νοεμβρίου 1989, τέθηκε σε ισχύ στις 2 Σεπτεμβρίου 1990, διατίθεται στη διεύθυνση: <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>

Inclusion Europe

Η Ευρωπαϊκή Ένωση των Συλλόγων των Ανθρώπων με Νοητικές Αναπηρίες και των Οικογενειών τους

Η Inclusion Europe είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός. Πραγματώνουμε εκστρατεία για τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των ανθρώπων με νοητικές αναπηρίες και των οικογενειών τους. Τα μέλη μας αποτελούν οργανώσεις από 39 χώρες στην Ευρώπη.

Οι άνθρωποι με νοητική αναπηρία είναι πολίτες στη χώρα τους. Έχουν ίσο δικαίωμα να συμπεριλαμβάνονται στην κοινωνία, ανεξάρτητα από το βαθμό αναπηρίας τους. Θέλουν δικαιώματα, όχι χάρες.

Η Inclusion Europe εστιάζει σε τρία κύρια πεδία πολιτικής:

- Ανθρώπινα Δικαιώματα για ανθρώπους με νοητική αναπηρία.
- Ένταξη-συμμετοχή στην κοινωνία.
- Μη διάκριση.

Eurochild

Η Eurochild είναι το Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Οργανώσεων και των Ατόμων οι οποίοι προάγουν τα δικαιώματα και την ευημερία των παιδιών και των νέων στην Ευρώπη.

Το Δίκτυο ιδρύθηκε το 2004 και επί του παρόντος έχει 109 πλήρη και 36 συνδεδεμένα μέλη σε 35 ευρωπαϊκές χώρες.

Όραμά μας είναι μία Ευρώπη όπου όλα τα παιδιά μεγαλώνουν μέσα σε ένα περιβάλλον το οποίο καλλιεργεί τη φυσική, νοητική, συναισθηματική, ηθική και πνευματική τους ανάπτυξη. Μία Ευρωπαϊκή κοινωνία όπου τα δικαιώματα των παιδιών, όπως αυτά έχουν κατοχυρωθεί στη Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού των Ηνωμένων Εθνών (UNCRC), θα γίνουν

παγκοσμίως κατανοητά από όλους και σεβαστά από τους πολιτικούς, τις κυβερνήσεις, τους επαγγελματίες, τους γονείς, τους κηδεμόνες και τα παιδιά.

Το Πανεπιστήμιο Charles στην Πράγα

Η Σχολή της Εκπαίδευσης είναι μία από τις 17 Σχολές υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου Charles στην Πράγα. Ο πρωταρχικός της στόχος είναι να εκπαιδεύει δασκάλους και άλλο παιδαγωγικό προσωπικό για όλους τους τύπους των σχολείων και των σχολικών συστημάτων. Η Σχολή παρέχει εκπαίδευση πανεπιστημιακού επιπέδου και εκπαίδευση δασκάλων πριν και κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας τους στα πεδία των Ανθρωπιστικών Επιστημών, Κοινωνικών Επιστημών, Εκπαίδευση Τεχνών, Φυσικής Αγωγής, Μαθηματικών, και Φυσικών Επιστημών.

Η Σχολή επί του παρόντος διδάσκει περίπου 4200 φοιτητές σε BA και MA προγράμματα σπουδών, επιπλέον περίπου 10.000 φοιτητές έχουν εκπαιδευτεί μέσα από ένα ευρύ φάσμα συνδυασμένων μορφών εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Με την οικονομική υποστήριξη του Προγράμματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής DAPHNE III.

Inclusion Europe

Galleries de la Toison d' Or – Chaussée d' Ixelles, 29 – B-1050 Brussels

Tel. : +32-2-502 28 15 – Fax : +32-2-502 80 10

secretariat@inclusion-europe.org – www.inclusion-europe.org